

Na osnovu člana 21 stav 2 Zakona o zaključivanju i izvršavanju međunarodnih ugovora („Službeni list CG“, broj 77/08), Vlada Crne Gore na sjednici od _____ 2024. godine, donijela je

**ODLUKU O OBJAVLJIVANJU
BILATERALNOG SPORAZUMA IZMEĐU CRNE GORE I REPUBLIKE KOSOVO O
IPA III 2021-2027 PROGRAMU PREKOGRANIČNE SARADNJE „CRNA GORA -KOSOVO”**

Član 1

Objavljuje se Bilateralni sporazum između Crne Gore i Republike Kosovo o IPA III 2021-2027 Programu prekogranične saradnje „Crna Gora-Kosovo”, potpisan u Prištini, 29. marta 2024. godine, u originalu na engleskom jeziku.

Član 2

Tekst Sporazuma iz člana 1 ove odluke, u originalu na engleskom jeziku i prevodu na crnogorski jezik glasi:

**BILATERAL AGREEMENT
BETWEEN
MONTENEGRO AND REPUBLIC OF KOSOVO
CONCERNING
THE IPA III 2021-2027 CROSS-BORDER COOPERATION PROGRAMME
“MONTENEGRO-KOSOVO”**

TABLE OF CONTENTS

SECTION I	GENERAL PROVISIONS	3
Article 1	Interpretation	3
Article 2	Partial invalidity and unintentional gaps	3
Article 3	Purpose and scope.....	4
SECTION II	IMPLEMENTATION STRUCTURES, ROLES AND RESPONSIBILITIES.....	4
Article 4	Structures and Authorities for CBC Programme management	4
Article 5	National IPA Coordinators	5
Article 6	NAO and Management Structure	5
Article 7	Managing Authority.....	6
Article 8	Intermediate Body for Financial Management	6
Article 9	CBC Structure	6
Article 10	Control Body.....	7
Article 11	Audit Authority and Group of Auditors.....	7
Article 12	Joint Monitoring Committee.....	7
Article 13	Joint Technical Secretariat	9
SECTION III	SECURING THE MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEM.....	10
Article 14	Requesting entrustment of budget implementation tasks	10
Article 15	Monitoring of management and control system	10
Article 16	Resources staff, premises, equipment and other facilities	11
Article 17	Risk management.....	12
Article 18	Irregularities, including suspected fraud.....	12
SECTION IV	PROGRAMME AMENDMENT AND IMPLEMENTATION	13
Article 19	Programme amendment.....	13
Article 20	Selection of operations.....	14

Article 21	Technical assistance.....	15
Article 22	Procurement.....	15
Article 23	Implementation of operations, exemption of taxes, applicable law.....	16
Article 24	Monitoring of operations.....	16
Article 25	Management verification and verification of expenditures.....	17
Article 26	Information, publicity and visibility.....	18
Article 27	Remedial measures in case of implementation difficulties.....	19
SECTION V	PROGRAMME MONITORING AND EVALUATION.....	20
Article 28	Monitoring at programme level.....	20
Article 29	Evaluation at programme level.....	20
SECTION VI	FINANCIAL MANAGEMENT AND CONTROL.....	21
Article 30	General provisions for financial management.....	21
Article 31	Division of liabilities between state budgets.....	22
Article 32	Provisions for control, including internal control.....	23
SECTION VII	COMMUNICATION, REPORTING AND INFORMATION MANAGEMENT.....	24
Article 33	Communication, including meetings.....	24
Article 34	Reporting.....	24
Article 35	Management of information – filing, archiving, retention of documentation.....	25
SECTION VIII	AUDIT AND EXTERNAL VERIFICATIONS.....	26
Article 36	Audit.....	26
Article 37	External verifications.....	26
Article 38	Cooperation and access to information, sites, premises and staff.....	26
Article 39	Commenting on and following up audits and external verifications.....	27
SECTION IX	FINAL PROVISIONS.....	27
Article 40	Consultation, settlement of differences, applicable law.....	27
Article 41	Notices.....	27
Article 42	Entry into force and duration.....	28
Article 43	Amendment and termination.....	28
SECTION X	SIGNATURES.....	29

MONTENEGRO AND KOSOVO, hereinafter referred to jointly as “the Parties”,

Having regard to:

- (1) Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of on 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III),
- (2) Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2128 of 1 October 2021 supplementing Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council, as regards setting out certain specific objectives and thematic priorities for assistance under the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III),
- (3) Commission Implementing Regulation (EU) 2021/2236 of 15 December 2021 on the specific rules for implementing Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council establishing an Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III), Brussels, 31.5.2022 C(2022) 3641 final
- (4) Commission Implementing Decision C(2022) 3641 of 31 May 2022 on the financing of the cross-border cooperation programme Montenegro – Kosovo for 2021-2027 (hereinafter: the Programme), setting out the Programme document IPA III 2021-2027 (hereinafter “the Programme Document”),
- (5) The Financial Framework Partnership Agreement between the European Commission and Montenegro Represented by the Government of Montenegro on Specific Arrangements for Implementation of Union Financial Assistance to Montenegro under the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III) ratified in Montenegrin Parliament on 29 September 2022 and entered into force on 2 November 2022 (Official Gazette of Montenegro – International treaties No. 6/2022) (hereinafter: “Montenegrin FFPA”),
- (6) The Financial Framework Partnership Agreement between the European Commission and the Republic on Specific Arrangements for Implementation of Union Financial Assistance to Kosovo under the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III) ratified in Kosovo

- Parliament on 28.07.2022 and entered into force on 12.09.2022 (Official Gazette of Kosovo – No 23/2022) (hereinafter: “Kosovo FFPA”),
- (7) The Commission shall commit funds to the Programme, technical assistance priority excluded, according to the Commission Implementing Decision C(2022) 3596, the contribution from the three budgetary years having already been committed via Commission Implementing Decision C(2022) 3596 and the same will be done for the following years.
 - (8) A single tri-lateral Financing Agreement concluded on 09.08.2023 between the Montenegro and Kosovo on the one hand and the Commission on the other for the whole duration of the Programme.
 - (9) The standard method of implementation for the Programme, technical assistance priority excluded, shall be indirect management, as per Article 7(1)(b) of the FFPAs, confirmed with the conclusion of the respective Financing Agreement, whereby the Commission shall entrust budget implementation tasks to Montenegro.
 - (10) Article 70 of the FFPAs that establishes legal requirement for Montenegro and Kosovo to conclude a Bilateral Agreement governing their relations and respective responsibilities with regard to the Programme when under indirect management. The same Article lays down the minimum information such an Agreement is to contain.
 - (11) The Law on Amendments to the Law on Budget and Fiscal Responsibility (Official Gazette of Montenegro – No. 27/2023) entered into force on March 16th 2023.
 - (12) Decree on more detailed process of organisation of Indirect Management for the Implementation of Union Financial Assistance under the Instrument for Pre-accession Assistance (Official Gazette of Montenegro – No. 77/2023) entered into force on August 5th 2023. that, among other, defines tasks and responsibilities of Montenegrin structures in CBC Programmes.
 - (13) Regulation (GRK) - No. 14 /2023 on the Areas of Administrative Responsibility of the Office of the Prime Minister and Ministries.
 - (14) Decision of the Government of the Republic of Kosovo No. 10/141, on the responsible structures for indirect management, dated 07.04.2017 as amended and supplemented with the Decision No. 10/48, dated 07.12.2020 or any Decision of the Government of Kosovo supplementing, amending or replacing the above-mentioned decision.

HAVE CONCLUDED THIS ARRANGEMENT:

SECTION I GENERAL PROVISIONS

Article 1 Interpretation

- (1) Subject to express provision to the contrary, the terms used in this Agreement shall bear the same meaning as attributed to them in the respective Financial Framework Partnership Agreement (hereinafter: FFPA), particularly with regard to the definitions outlined in Articles 1, 3, 51(5), 57 and 65 of the FFPAs.
- (2) Subject to express provision to the contrary, references to this Agreement, legislation or other documentation are references to this Agreement, legislation or other documentation as amended, supplemented or replaced as need occurs.
- (3) Headings in this Agreement have no legal significance and do not affect its interpretation.

Article 2
Partial invalidity and unintentional gaps

If a provision of this Agreement becomes invalid or if this Agreement contains unintentional gaps, this will not affect the validity of the other provisions of this Agreement. The Parties will replace any invalid provision by a valid provision or understanding which comes as close as possible to the purpose of and intent of the invalid provision. The Parties will fill any unintentional gap by a provision or understanding which best suits the purpose and intent of this Agreement in compliance with the FFPAs, the Programme Document, and the related Financing Agreement. In the event of any inconsistency or conflict between, on the one hand, the provisions of this Agreement and, on the other hand, the provisions of the FFPAs and Financing Agreement shall prevail.

Article 3
Purpose and scope

- (1) This Agreement regulates relations between the Montenegro and Kosovo and sets out their respective roles and responsibilities with regard to the management and implementation of the Programme when under indirect management, as per Articles 7(b) FFPAs. It is not applicable to Programme's technical assistance priority, as this shall be implemented under direct management.
- (2) The Agreement is drawn up in compliance with the provisions of Article 70 of the FFPAs, including the specified minimum information such an Agreement is to contain.
- (3) Provisions are restricted to those which clarify or are additional to the arrangements established in FFPAs, the Programme Document and the related Financing Agreement, neither cancelling nor replacing the latter. Procedures laid down in this Agreement, the aforementioned FFPAs, the Programme Document and the related Financing Agreement shall therefore apply in their entirety and simultaneously.
- (4) This Agreement may be supplemented by Manual of Procedure, in case of Montenegro, detailed procedures applicable at programme level (hereinafter Programme level control procedures) and binding on the public authorities concerned in both Montenegro and Kosovo, appropriate legislation, as well as inter-institutional and working agreements signed between authorities/parties involved in Programme management and implementation.
- (5) The type, adequacy and proper implementation of Programme level control procedures, having effect on the programme implementation, shall be subject to review and approval by the National Authorising Officer in the Montenegro, after consultations with all Programme authorities/parties.

SECTION II IMPLEMENTATION STRUCTURES, ROLES AND RESPONSIBILITIES

Article 4
Structures and Authorities for CBC Programme management

- (1) The structures and authorities for the Programme are specified in Article 75 of the FFPAs, and shall include:
 - a. National IPA Coordinators (hereinafter: NIPAC) of Montenegro and Kosovo,
 - b. the National Authorising Officer of Montenegro (hereinafter: NAO) and Management Structure of Montenegro,
 - c. the CBC system of Montenegro, comprised of:
 - Managing Authority,
 - Intermediate Body for Financial Management (hereinafter: IBFM),
 - d. the CBC system of Kosovo, comprised of:
 - CBC Structure,
 - Control Body,

- (2) Audit Authority of Montenegro, supported by the Group of Auditors. Parties will establish Joint Monitoring Committee (hereinafter: JMC) which will perform the role of sectoral monitoring committee.
- (3) The Joint Technical Secretariat (hereinafter JTS) will be established for the purpose of technical support to the Programme preparation and implementation.
- (4) The Government of Montenegro shall ensure designation and nomination of the Montenegrin NIPAC, NAO, Management Structure, Managing Authority and IBFM. The heads of mentioned bodies will be appointed or nominated based on national legislation.
- (5) The Government of Kosovo shall ensure nomination and designation of the Kosovo NIPAC, CBC Structure and Control Body. The heads of mentioned bodies will be appointed or nominated based on national legislation.
- (6) The Government of Montenegro and the Government of Kosovo further undertakes to keep such nominations and designations up to date, and to promptly inform each other of any changes.
- (7) Inter-institutional arrangement, in a form of agreements, shall be concluded between Heads of bodies in charge with Programme implementation in each country.
- (8) In Montenegro, inter-institutional agreement shall be concluded between the NAO, Montenegrin NIPAC, the Head of the Managing Authority and the Head of IBFM. In Kosovo, agreements shall be concluded between NIPAC and Head of the CBC Structure, as well as between the Head of the CBC Structure and the Head of Control Body. Such agreements shall neither cancel nor replace any provisions contained in this Agreement. In case of inconsistencies, the Agreement shall prevail.

Article 5 National IPA Coordinators

With regard to the Programme, the NIPACs shall be appointed and perform duties in line with Articles 6,10,11 and 75 of the FFPAs, as well as Clause 3 of its Annex A. The NIPACs of Montenegro and Kosovo coordinate the participation of the countries in the Programme and are jointly responsible for ensuring that the objectives set out in the proposed Cross-Border Cooperation Programme (hereinafter Programme) is consistent with the objectives in the IPA III programming framework.

Article 6 NAO and Management Structure

- (1) The NAO shall be designated and nominated to perform duties in relation to the Programme in line with Articles 10, 11 and 75 of the Montenegrin FFPA, as well as with Clause 4 of its Annex A. The NAO shall, in particular, bear responsibility for the financial management of the Programme and for legality and regularity of expenditures and establishing and maintaining a sound management and control system for the Programme, as per Articles 12, 13 and 14 of the Montenegrin FFPA, and in compliance with its Annex B.
- (2) In line with Article 10(1) of the Montenegrin FFPA, the Management Structure for the Programme shall be established by NAO composed of the NAO Support Office and the Accounting Body. Both shall be located in the Montenegrin Ministry of Finance and accountable to the NAO. They shall be designated and perform their respective duties with regard to the Programme, in line with Articles 10, 11 and 75 of the Montenegrin FFPA, as well as Clause 5 of its Annex A. Tasks related to the financial management of the Programme shall be secured by the Accounting Body, while performance of those related to the Programme management and control system shall rest with the NAO Support Office.

Article 7 Managing Authority

Managing Authority of the Programme shall be responsible for the overall management of the Programme and shall be located in the state administration body responsible for IPA cross-border cooperation programmes in Montenegro. The Managing Authority shall be designated and perform its

functions in line with the Articles 10, 11, 75 and 76 and Clauses 6 and 7 of the Annex A of the Montenegrin FFPA.

Article 8 **Intermediate Body for financial management**

- (1) The IBFM for the Programme shall be designated and shall perform its functions in line with the Article 10, 11, 75, 76 and Clause 8 of Annex of the Montenegrin FFPA. IBFM shall be designated by the Managing Authority to carry out the tasks of financial management of the Programme and it shall be located in the Montenegrin Ministry of Finance, Directorate for Finance and Contracting of the EU Assistance Funds.
- (2) The IBFM shall be responsible for the selection of operations, signature of contracts with lead beneficiaries, management verifications and making payments to the same. Tasks shall be performed irrespective of whether potential or actual lead beneficiaries are located in Montenegro or in Kosovo. For the purposes of this Agreement "operation" means a project, contract, action or group of projects selected by the IBFM of the programme concerned, or under its responsibility, contributing to the objectives of a thematic priority or thematic priorities to which it relates, as defined in the Article 65 (a) of the Montenegrin FFPA. The IBFM shall also secure, inter alia, the audit trail and the accounting function at contract and payment level.

Article 9 **CBC Structure**

CBC Structure shall be located in the state administration body responsible for IPA cross-border cooperation programmes in Kosovo. It shall, inter alia, ensure all tasks related to programming, including any Programme amendments, implementation at programme level (as opposed to contract level), including support to Managing Authority in monitoring, evaluation and reporting at programme level. It shall also be involved in establishment and organisation of the JMC, management of technical assistance under the Programme, establishment and management of the JTS, availability of information on the Programme, as well as its publicity and visibility.

Article 10 **Control Body**

IBFM shall be supported by the Control Body located in the Kosovo Ministry of Local Government Administration. In the context of management verifications of operations, and in line with Article 76 (5) of the FFPAs, Control Body shall control expenditures incurred by beneficiaries registered in Kosovo, particularly with regard to legitimacy and accuracy and in accordance with the applicable rules and procedures. Control Body shall issue confirmation to the IBFM on the eligibility of expenditures. For these tasks, the Control Body will be responsible to the IBFM, in line with procedures developed in the Programme level control procedures. The Control Body shall also ensure the appropriate audit trail.

Article 11 **Audit Authority and Group of Auditors**

- (1) The duties of the Audit Authority in relation to the Programme shall be performed in line with Articles 10, 11, 63 and 77 of the Montenegrin FFPA together with Clause 9 of its Annex A. It shall be functionally and financially independent of all other bodies indicated in this Section II except for the Group of Auditors (hereinafter: GoA).
- (2) The Audit Authority is obliged to conduct audit of the Programme. Since the Audit Authority has exclusive jurisdiction to conduct audit in the Montenegrin territory and that the Audit Authority has not accreditation to conduct audit in the partner countries, i.e. Kosovo territory, GoA shall be established in accordance to the Article 77 (2) of the Montenegrin FFPA.
- (3) The GoA shall comprise of suitably qualified members and their substitutes from Montenegro

and Kosovo. Travel and accommodation costs for GoA meetings or auditing procedures shall be covered by the technical assistance budget of the Programme.

- (4) Rules of Procedure for the GoA shall be drafted by the Audit Authority of Montenegro and agreed between GoA members.
- (5) The GoA is chaired by the Montenegrin Audit Authority. Documentation required from Article 63 and Clause 9 of Annex A of the Montenegrin FFPA is submitted by Audit Authority to the Montenegrin NIPAC and/or NAO and copied to the Kosovo NIPAC.

Article 12

Joint Monitoring Committee

- (1) In line with Article 78 of the FFPAs, JMC shall be established for the Programme no later than six months from the entry into force of the first Financing Agreement. It shall be chaired by CBC Structure and shall meet at least twice a year.
- (2) Each country shall have one vote, with decisions being taken on the basis of unanimity, regardless of the number of representatives it has appointed. Institutions appointing representatives and substitutes shall be defined by Managing Authority and CBC Structure for each country respectively, in line with the provisions of Article 78(3) of the FFPAs. The representatives and substitutes shall be required to sign Declarations of Impartiality and Confidentiality.
- (3) The duties of the JMC shall include those indicated in Article 78(8) of the FFPAs. In its role as a Sectorial Monitoring Committee, as per Article 75 (2) and of Article 78(9) of the FFPAs, the JMC shall report to the Montenegrin IPA Monitoring Committee, with copy of the reports sent to Kosovo NIPAC being the basis for discussions in the context of the Kosovo IPA Monitoring Committee.
- (4) Rules of Procedures for the JMC shall be drafted by Managing Authority with consultation with IBFM, Management Structure, CBC system of Kosovo, the NIPACs and the Commission. The Rules of Procedures shall contain the JMC's responsibilities as foreseen by Article 78 (8) of the FFPAs and therefore be responsible for:
 - identifying the thematic priorities, specific objectives, target beneficiaries and specific focus of each call for proposals which shall be endorsed by the Commission;
 - examine and provides an advisory opinion on the list of operations selected through calls for proposals before the grant award decision. The contracting authority shall adopt the final decision on the award of grants;
 - review the progress made in relation to achieving the specific objectives, expected results and targets per thematic priority as set out in the cross-border cooperation programme, on the basis of the information provided by the cross border cooperation structures of the participating countries. Progress shall be monitored against the indicators set up in the cross-border cooperation programme;
 - examine relevant findings and conclusions as well as proposals for remedial follow-up actions stemming from the on-the-spot checks, monitoring and evaluations if available;
 - approve any proposal to revise the cross-border cooperation programme. Whenever needed, it can make proposals to amend the cross-border cooperation programme as referred to in Article 69 (7) of FFPAs, to ensure the achievement of the objectives of the cross-border cooperation programme and enhance the efficiency effectiveness, impact and sustainability of the IPA III assistance. The JMC can also make recommendations as to how to improve the implementation of the cross-border cooperation programme;
 - examine and approves the communication and visibility plan for the cross-border cooperation programme;
 - examine and approves the evaluation plan referred to in Article 56(2) of FFPAs;
 - examine and approves the annual and final reports on implementation referred to in Article 80 of FFPAs;
 - examine and approve the annual work plan of the JTS.
- (5) A template Declaration of Impartiality and Confidentiality, to be signed by all JMC members,

shall be attached in annex to the Rules of Procedures. It shall specifically include a provision on Committee members recusing themselves from deliberations on operations where they have a conflict of interest.

- (6) The Rules of Procedures shall be adopted by the JMC at its first meeting.

Article 13 Joint Technical Secretariat

- (1) In line with Article 79 of the FFPAs, a JTS shall be set up for the Programme to assist the Commission, the CBC systems and JMC, as applicable. The main office shall be located in Podgorica, Montenegro, with an Antenna Office in Pristina, Kosovo.
- (2) Main duties of the JTS are outlined in Article 79(7) of the FFPAs, and shall inter alia include the following tasks:
 - organise meetings of the JMC, including draft and distribute minutes;
 - assist potential applicants in partner search and project development, organising information days and workshops;
 - develop and maintain a network of stakeholders;
 - assist beneficiaries and partners in the implementation of operations;
 - prepare, conduct and report on monitoring activities of cross-border cooperation operations;
 - establish a system for gathering reliable information on the cross-border cooperation programme implementation;
 - provide inputs to annual and final implementation reports on the cross-border programme;
 - plan and implement information campaigns and other activities related to raising public awareness on the cross-border cooperation programme including the publication of publicity material on the cross-border programme and maintenance of the cross-border cooperation programme website.
- (3) A detailed list of duties, together with the procedures to be followed when performing those duties, shall be laid down in the JTS Manual of Procedures, developed by the Managing Authority and agreed with the CBC Structure, in consultations with IBFM and Control Body. After consultations and agreement, the JTS Manual of Procedures shall be approved by Head of Managing Authority. Such Manual of Procedures shall neither cancel nor replace any provisions contained in this Agreement. In case of inconsistencies, the Agreement shall prevail.
- (4) Costs for the JTS shall be covered under the Programme's technical assistance budget and shall be managed and monitored by the Managing Authority. Partnership agreement shall be concluded between the NIPACs for both countries specifying which management and monitoring tasks, including ensuring adequate staffing, coming from both countries, of the JTS, are to be secured by the Montenegrin and by the Kosovo side. This agreement shall also lay down the budgets associated with management tasks and the modalities for transfer of funds.
- (5) On the basis of input received from the JTS and the CBC Structure and in line with Article 76(3) of the Montenegrin FFPA, the Managing Authority shall draft a work plan for the year N+1 for the JTS. The work plan shall be agreed with the CBC Structure. In consultation with other institutions comprising the CBC system, and then submitted to the JMC for examination and approval.

SECTION III SECURING THE MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEM

Article 14 Requesting entrustment of budget implementation tasks

- (1) The Commission shall entrust budget implementation tasks to Montenegro for committing funds to the Programme (hereinafter: entrustment).
- (2) The NAO shall be responsible for requesting entrustment from the Commission, and shall ensure, before such request is submitted, that all requirements as set out in Article 12(3) and

Annex B of the Montenegrin FFPA are met by Managing Structure and CBC system in Montenegro and Kosovo. The NAO may rely on results of an ex ante assessment carried out with regard to an entrustment pursuant to Regulation (EU) No 231/2014 of the European Parliament and of the Council ('the IPA II Regulation') or an earlier financing agreement.

- (3) The NAO shall gain assurance that the requirements indicated in the previous paragraph are met via verifications comprising, inter alia, the examination of questionnaires and/or self-assessments completed by all posts and bodies in the Management Structure and CBC systems from both countries, analysis of relevant documentation, including any relevant secondary legislation, inter-institutional agreements and procedures, as well as consultations/interviews with the bodies comprising the Management Structure and CBC systems from both countries, to determine whether delegated duties and requirements are performed effectively and efficiently.
- (4) When NAO cannot rely on a previous ex ante assessment, the request shall be supported by an audit opinion on the structures and authorities, drawn by an independent external auditor independent from the NAO, Management Structure, as well as Montenegrin and Kosovo CBC systems, in line with Article 13(2) of the Montenegrin FFPA, The NAO shall also take into consideration the findings of relevant internal audit reports.

Article 15

Monitoring of management and control system

- (1) The NAO shall monitor that measures and provisions, as set out in Article 14 of the Montenegrin FFPA, continue to be met by the Management Structure and CBC systems in both countries. The modalities, responsibilities and procedures, including the system level management verifications and financial related control, will be contained in Programme level control procedures. They will imply delegation of tasks by the NAO to the Managing Authority, though supervisory functions being retained.
- (2) All annual controls and system level management verifications performed by different subjects (the NAO, Audit Authority, Managing Authority, IBFM, CBC Structure, Control Body and internal audit) shall result with issuance of Annual Management Declaration at the level of Programme, for past year, by the NAO. In respect to Montenegro, detailed procedure for Annual Management Declaration issuance shall be prescribed in the Manual of Procedure, last version approved by the NAO.
- (3) When it comes to obligations that CBC system from Kosovo has vis a vis Annual Management Declaration, the Head of CBC Structure and Head of Control Body shall issue Annual Management Guarantees for the previous year based on his/her assurance, relevant information and controls performed. They are in charge to submit Annual Management Guarantees to the Managing Authority who will perform further control and request additional clarifications and document, if assessed as necessary.
- (4) The fact that all requirements remain in place for an entrustment shall be confirmed in the Annual Management Declaration issued by the NAO to the Commission, as per Article 61(2)(d) of the Montenegrin FFPA. In the case that system level management verifications reveal that requirements are not being met, or if there has been a substantial change to the management and control system, the NAO shall issue the Annual Management Declaration with reservation and inform the Commission as soon as reasonably possible, copying the Montenegrin and Kosovo NIPACs, as well as the Audit Authority. The NAO shall also ensure that appropriate follow-up actions are taken to safeguard Programme funds and renew fulfilment of the requirements necessary for entrustment.
- (5) Detailed information, deadlines and requirements related to issuance of Annual Management Declaration will be set by the NAO, in the form of the annual guidelines. In addition, Programme level control procedures shall set up with detailed instructions and arrangements related to monitoring and control of the system and fulfilment entrustment requirements.

Article 16
Resources staff, premises, equipment and other facilities

- (1) Each body comprising the Management Structure and both countries CBC systems shall conduct a review of the resources anticipated as necessary for the duties to be ensured in the upcoming year/s with regard to the Programme. Such needs shall include staff, trainings, premises, equipment, and any other facilities deemed necessary.
- (2) The review indicated in the previous paragraph shall incorporate a work load analysis, and shall take account of possible conflicts of interest and sensitive posts, as well as any restrictions placed on or anticipated for the state budget. Where there are relevant established procedures in place covering the whole portfolio of a body or the organisation of which it is a part, they should, in principle, be followed. Where such procedures do not exist or where they are deemed inadequate, specific procedures and mechanisms shall be determined within the Programme level control procedures.
- (3) Upon conclusion of reviews, management of each body comprising the Management Structure and both countries CBC systems shall proceed to take and implement related decisions, including amending systematisations, recruiting new staff, organising satisfactory premises, purchasing equipment, organising trainings and better work conditions, provide incentives related to the retention policy and ensuring substitution policy and continuity of specific tasks, etc. In the case that key posts become vacant, management shall ensure that the duties associated with such posts continue to be performed by substitution policy mechanism applied.
- (4) The reviews indicated above, including workload analyses, shall be subject to system level management verifications as per Article 15.

Article 17
Risk management

- (1) Each body comprising the Management structure and CBC systems in Montenegro and Kosovo shall manage risk attendant on implementation of the Programme in line with the Annex B to the FFPAs, Section II - Risk Assessment and shall ensure, in particular, that objectives set are sufficiently clear to allow for assignation of resources.
- (2) In each body comprising CBC systems in both countries, as well as in the Management Structure, the Risk Manager shall be appointed by relevant authority and in accordance with national legislation, which will be in charge to coordinate risk management policy at the level of respective body.
- (3) Where risk management procedures are established in line with public internal financial control principles (PIFC), they should, in principle, be followed with regard to the Programme, objectives being set and risks identified, assessed and responded to as an integral part of the risk management exercise conducted for the body, or the organisation of which it is a part, as a whole. Where such procedures do not exist, or where they are deemed inadequate, specific modalities shall be laid down for managing risks attendant on implementation of the Programme. In either case, procedures shall be laid down in writing in Programme level control procedures and shall be binding.

Article 18
Irregularities, including suspected fraud

- (1) All cases of suspected irregularities related to the Programme, including suspected fraud¹ shall be reported to the relevant authority of the country of which the person/organisation suspected of committing the irregularity is a citizen/is registered. The procedures related to irregularity management shall be described in the Programme level control procedures.

¹The terms "irregularity" and "fraud" are to be understood in the meaning of Article 51(5) of the FFPA

- (2) Managing Structure and CBC systems from both countries shall appoint an Irregularity Officers in accordance with national legislation, in charge to ensure implementation of irregularity related procedures. These authorities shall ensure investigation and effective treatment of suspected cases of irregularities, fraud, corruption and conflict of interest and the functioning of a control and reporting mechanism as referred to in Article 51 of the FFPAs.
- (3) State level procedures governing modalities related to investigating and following-up suspected or confirmed irregularities and suspected fraud in country are to be legally binding for Management Structure, Managing Authority, IBFM, CBC Structure and Control Body. Detailed arrangements regarding reporting shall be included in the Programme level control procedures. Nevertheless, all structures shall maintain both a register of suspected and a register of confirmed irregularities regarding suspected or confirmed irregularities attributed to natural or legal persons. The Kosovo CBC system shall report on the assessment on suspected irregularity as well as follow-up steps regarding confirmed irregularity to the Montenegrin NAO with copy to the Managing Authority. The NAO shall draw up and transmit reports to the Commission in line with Article 51(2) of the Montenegrin FFPA.
- (4) The NAO shall take the final decision on the cases of suspected irregularities based on the assessment performed by the relevant authority of the country in which the person/organisation suspected of committing the irregularity is a citizen/is officially registered.
- (5) In the case that such investigation or follow-up involves activities exceeding the competence of the relevant authority, it shall refer the case to the appropriate state authority.
- (6) Controls to be performed in relation to the prevention, detection and correction of irregularities and fraud, as per Article 51(1) of the Montenegrin FFPA, shall comprise a part of the management verifications of operations.
- (7) In Montenegro, the role of the Anti-Fraud Coordination Service, as per Article 50(2) of the Montenegrin FFPA, shall be performed by Ministry of Finance, while the role of the service to assist the European Anti-Fraud Office (OLAF) in conducting investigations, as per 50(5) of the same Agreement, shall be ensured by Ministry of Finance. In Kosovo the contact point for European Anti-Fraud Office (OLAF) will be ensured by the Development Cooperation Office in the Office of the Prime Minister (NIPAC Office).

SECTION IV PROGRAMME AMENDMENT AND IMPLEMENTATION

Article 19 Programme amendment

- (1) In certain cases, the Programme as set out in the Programme Document, and prepared by both countries in line with Article 67, 68 and 69 of the FFPAs, may be subject to amendment as per Article 69 of the FFPAs. Reasons for such amendment shall be in line with Articles 17 and 69 the FFPAs.
- (2) Amendments may be initiated by either of the Managing Authority or the CBC Structure, as well as by the Commission. In the former case, responsibility for substantiating a proposed amendment, setting out its expected impact of the changes to the Programme on achieving its objectives, and revising the Programme shall rest with the CBC system whose initiative the amendment is being put forward.
- (3) Once approval has been secured from both parties, relevant documentation shall be submitted by Managing Authority to the JMC for consideration, comments and approval, after which it shall be dispatched to the Commission by the Montenegrin NIPAC. When amendments are initiated by the Commission, they shall equally be subject to consideration, comments and approval by the JMC.

Article 20

Selection of operations

- (1) All operations² financed under the Programme shall respect the requirements outlined in Article 71 of the FFPAs. They shall deliver clear cross-border impacts and benefits and shall be selected by the IBFM via calls for proposals covering the whole Programme area, as per Article 71(2) of the FFPAs
- (2) The thematic priorities, specific objectives, target beneficiaries and specific focus of each call for proposals shall be developed by the Managing Authority, in conjunction with CBC Structure. The Managing Authority shall, accordingly, submit a proposal to the JMC for consideration, comments and approval (as per Article 78(8)(a) of the FFPAs), prior to subsequent endorsement by the Commission.
- (3) Respecting the thematic priorities, specific objectives, target beneficiaries and specific focus agreed, calls for proposals shall be developed, launched and managed (including evaluation, grant award and contracting) by the IBFM in line with the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the award of procurement and grant contracts in external actions in force at the time of the launch of the procedure in question (PRAG), and with any further guidance provided by the Commission.
- (4) The drafting of relevant documentation to launch a call for proposal (which shall include, guidelines for applicants and application forms) shall be ensured by the Managing Authority, IBFM and CBC Structure shall be closely involved, and shall provide all relevant information regarding to technical aspects and any specific provisions which might need to be incorporated in the guidelines for applicants, application forms or draft contracts due to the nature of the Programme. Such specific provisions can include, but shall not necessarily be limited to:
 - requiring applicants to include and set targets for programme level indicators in their proposals, information on such indicators to be aggregated at programme level by the JTS for monitoring purposes,
 - information on arrangements for subtracting from the future payments against due amounts in case unduly paid amounts are not reimbursed by the lead beneficiary via recovery procedure.
- (5) Documentation for calls for proposals shall be agreed by Managing Authority, IBFM and CBC Structure. After approval of the entire package for calls for proposals by the IBFM, the IBFM shall submit it to the DEU, with copy to Managing Authority, for endorsement prior to publication.
- (6) After the publication of call for proposals, dissemination of information on ongoing call for proposals shall primarily be ensured by the IBFM with support of the JTS, Managing Authority and CBC Structure. Roles and responsibilities of the JTS in this respect shall be prescribed in detail in the JTS Manual of Procedures.
- (7) In line with Article 76(4)(a) of the FFPAs, voting members for evaluation committees, of whom there shall be an odd number, shall be nominated by the Managing Authority after consultation with CBC Structure. There shall be one more voting member from Kosovo than from Montenegro.
- (8) The chair and secretary for evaluation committees shall be nominated by the IBFM. Prior to nomination, it shall be confirmed that all voting and non-voting members are 1) suitably qualified (including a reasonable command of English and sufficient technical know-how to give an informed opinion on applications), and 2) available for the period scheduled for an evaluation. Final approval of the composition of the evaluation committee rests with the IBFM. IBFM may request, after consultation with Managing Authority and CBC Structure, engagement of external assessors for the purposes of evaluation of project proposals.
- (9) In line with Article 78(8)(b) of the FFPAs, the IBFM shall submit the preliminary list of

² In the meaning of Article 65(a) of the FFPAs

operations to be selected (i.e. before the final decision on grant award) to the JMC for an advisory opinion. Any member of the JMC who has a conflict of interest with an operation included in the list shall recuse him or herself from deliberations on that operation. This provision shall be specifically included in the Declarations of Impartiality and Confidentiality to be signed by each JMC member.

- (10) The IBFM shall finalise the list of operations to be selected taking into consideration advisory opinion of the JMC and issue decisions on grant award. IBFM shall subsequently conclude contracts with the lead beneficiaries of the operations selected.
- (11) As allowed for by Article 71(3) of the FFPAs, operations may exceptionally be selected outside calls for proposals, in which case they shall be clearly identified in the Programme itself. Once such an operation has been identified by Managing Authority in consultation with CBC Structure, and approved by the JMC, the Programme would have to be amended appropriately, as per Article 17.
- (12) Where ex ante controls of steps in calls for proposals and grant award are to be performed by the European Union Delegation to Montenegro, in line with Article 50(1)(a) of the Montenegrin FFPA and as per provisions contained in the Financing Agreement funding a given call for proposals, the IBFM shall be the sole point for dispatch of official documentation to and receipt of official comments from the Delegation. It shall keep the relevant bodies of the Managing Authority, CBC system of Kosovo and Management Structure informed. In turn, they shall provide prompt support in the case that their input is required to address Delegation comments.

Article 21 Technical assistance

The Programme shall include a specific budget allocation for technical assistance support, which shall be limited to 10% of the EU contribution to the Programme and it shall cover support as per Article 73 of the FFPAs. The technical assistance provided under the Programme is not subject to this Agreement since it shall be implemented under direct management. A dedicated Partnership Agreement shall be completed between the parties for the management of the Technical Assistance under Programme.

Article 22 Procurement

All services, supplies, works, grants contracts shall be awarded and implemented in accordance with the EU legal framework and Commission standards for the implementation of external actions, in force at the time of the launch of the procedure in question, in line with Article 18 of the FFPAs.

Services, supplies and works under grant contracts concluded between the IBFM and the lead beneficiaries of operations selected shall be procured in line with the provisions contained within those contracts signed between IBFM and lead beneficiaries.

Article 23 Implementation of operations, exemption of taxes, applicable law

- (1) Operations selected shall be implemented by beneficiaries in line with the related grant contracts. The lead beneficiary for each operation shall bear full responsibility vis-a-vis the IBFM for its proper management, including financial management. In order to clarify the tasks flowing from contractual obligations, the IBFM in consultation with Control Body shall develop and issue step by step instructions for beneficiaries under each call for proposals. Input for these instructions shall be provided by the Managing Authority, CBC Structure and JTS.
- (2) Expenditure incurred under grant contracts awarded for selected operations shall be exempt from all taxes, customs duties and other fiscal charges indicated in Article 28 of the FFPAs. This shall apply to operations' budgets in their entirety, including any co-financing secured or provided by beneficiaries. Legal provision has already been made in both Montenegro and Kosovo for exempting expenditure incurred under IPA III. Detailed step by step procedures setting out how beneficiaries are to secure exemptions, including when a beneficiary from one country needs to

obtain exemptions in the other, shall be drafted by relevant authorities in Montenegro and Kosovo. They shall be incorporated in or attached to the instructions for beneficiaries indicated in the previous paragraph, as well as published on the IBFM, Control Body, Managing Authority and CBC Structure web sites.

- (3) In line with the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the implementation of external actions³ grant contracts financing operations shall be governed by the law of Montenegro. The competent court in Montenegro in the first instance shall be in charge of any legal disputes between the IBFM and lead beneficiaries from any of two participating countries.

Article 24

Monitoring of operations

- (1) Monitoring of operations shall be performed by the JTS, based on a result oriented monitoring method and reporting against criteria of relevance, efficiency, effectiveness, impact and sustainability. Result oriented monitoring of operations shall include:
 - analysis of reports to be submitted by each lead beneficiary (in addition to the reports they have to submit to the IBFM together with requests for payment),⁴ and
 - monitoring visits to lead beneficiaries, to other beneficiaries, and to locations where an operation's activities are being performed.
- (2) Operations shall be visited, at least, twice per year of implementation. Precise modalities shall be laid down in the JTS Manual, which shall detail the regularity with which monitoring activities are performed and procedures for deciding which operations should be visited in which order and how often (including risk analysis if deemed necessary). Whether a single operation shall be monitored by one member of staff, to cover all beneficiaries and activities irrespective of where they are located or implemented, or by two, each one to cover all beneficiaries and activities in a single country⁵, how and when to report to bodies in one or both of the CBC systems in both countries, possible follow-up activities to be proposed or undertaken in the light of monitoring findings and any templates to be used.
- (3) In certain instances (for example, when an operation is considered important or risky), Managing Authority or/and CBC Structure may decide to visit operations for monitoring purposes. As a general rule, visits to Montenegrin and Kosovo beneficiaries shall be conducted by, respectively, the Managing Authority and CBC Structure. In either case, staff from one country, conducting the visit, may be accompanied by personnel from the other country.
- (4) NIPAC of Montenegro and NIPAC of Kosovo, with support of Managing Authority, CBC Structure, Management structure and IBFM, will ensure that results generated from the Programme financial assistance continue after the implementation period of the actions.
- (5) In order to establish the sustainability of the project, operations shall be monitored to the lead beneficiary after the final payment has been made until the closure of the Programme. Beneficiary shall be obliged to provide data and access to the operation to the JTS, Managing Authority and CBC Structure. The system, reporting templates, and flow of information shall be established by the Managing Authority and agreed with the CBC Structure and incorporated in the Manual of Procedures /Programme level procedures.

Article 25

Management verifications of operations and verification of expenditures

- (1) As per Clause 8(1)(b) and (c) of Annex A to the FFPAs, management verifications ensuring that expenditure the legality and regularity of expenditure incurred by beneficiaries under their grant

³ In accordance with PRAG.

⁴ The grant contracts concluded with lead beneficiaries shall include a specific provision concerning the obligation to submit such monitoring reports.

⁵ If single operations are to be monitored by two members of staff, the JTS shall describe how they shall coordinate to ensure monitoring of operations as a whole, rather than as two separate sets of beneficiaries and activities

- contracts is legal and regular shall be ensured for the Programme by the IBFM and Control Body. Control Body shall assist the IBFM in performing those verifications for the project partners registered in Kosovo.
- (2) In line with the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the implementation of external actions, expenditure verifications may be performed in relation to grant contracts by an external body approved or chosen by the IBFM or directly by the IBFM, supported by the Control Body.
 - (3) In the case of the Programme, expenditure verifications shall cover expenditure incurred under the administrative, financial, technical and physical aspects of each operation over the whole Programme area, and shall be arranged and performed in line with the conditions stipulated in each grant contract, as per the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the implementation of external actions, inter alia, they shall ensure that legislation applicable to the beneficiary in question (including state legislation) has been respected, together with the provisions of the grant contract, and shall also involve on-the-spot-checks. The IBFM shall, for each grant contract, either approve or select external auditors to perform such expenditure verifications. IBFM shall prepare and approve Guidelines for the external auditors.
 - (4) Management verifications performed by both IBFM on one and Control Body on behalf of IBFM on the other side shall cover the administrative, financial, technical and physical aspects of operations, and shall relate to compliance with applicable legislation (including state legislation), the Programme, grant contracts and any other relevant conditions, the delivery of goods and services, and the eligibility of expenditure incurred and declared to the IBFM and Control Body. They shall involve full examination of supporting documentation related to the commitments entered into or payments made or due on the part of the IBFM vis-a-vis lead beneficiaries. Such documentation shall be submitted to the IBFM by lead beneficiaries. Verifications shall also involve scheduled on-site visits on-the-spot checks (for selected grant contracts once during the implementation period at a minimum) or ad-hoc on-the-spot checks conducted by IBFM and or Control Body staff. Through those checks, among other, technical and financial documentation shall be checked and related findings may result with different corrective measures, including suspension of operation. For management verification it performs, the Control Body shall issue confirmation to the IBFM detailing expenditure found to be eligible and outlining reasons for any expenditure found to be ineligible.
 - (5) Modalities governing the organisation and performance of management verifications and applicable to IBFM and Control Body shall be laid down in the Programme level control procedures. Inter alia, they shall cover arrangements for approving or choosing external auditors, the flow of documents between the institutions concerned, approval circuits, timelines for the performance of control activities, reporting duties, and templates. If deemed necessary at programme level, the procedures shall also detail a mechanism for deciding on which operations are to be subject of on-the-spot checks and when, together with the frequency and scope of such on-the-spot checks. Agreements applicable to IBFM shall be included in state level control procedures. Verification process on both sides of the border should be done according to the procedures established by the IBFM in cooperation with Control Body. Detailed control activities in relation to Program will be defined in Programme level control procedure.

Article 26

Information, publicity and visibility

- (1) In line with Articles 24 and 76(3)(k) of the FFPAs, the Managing Authority shall develop a coherent Communication and Visibility Plan (or equivalent document) for the whole lifetime of the Programme and covering the whole Programme area, in consultation with Commission. The CBC Structure and the JTS shall provide close support. Once agreed, it shall be submitted by the Managing Authority to the JMC for consideration and approval.
- (2) The Communication and Visibility Plan shall respect the principle of transparency indicated in Article 23(1) of the FFPAs, and shall follow any provisions laid down in Financing Agreement. It shall outline activities ensuring:

- the proper dissemination of information (e.g. to potential applicants through a Programme website and events),
- Programme publicity (e.g. concerning Programme achievements), and
- visibility (e.g. of European Union funding).

(3) Target groups, budgets and responsibilities shall be defined for each activity. Indicators and arrangements for monitoring shall be included at the appropriate levels (for example, per activity or target group). Implementation of the Plan shall mostly be ensured by the JTS, with activities being covered under the Programme's technical assistance budget. Monitoring of and reporting on the Plan shall be performed annually in the context of monitoring and reporting at programme level, as per Articles 23 and 24 of the FFPAs. In the case that such monitoring reveals weaknesses in design or implementation, proposals for revision of the Communication and Visibility Plan shall be put forward. Responsibilities for developing and approving such revisions shall follow the same circuits as for the original version of the Plan.

(4) Responsibility for publishing information on recipients of IPA III assistance, as per Article 23(2) of the FFPAs, shall rest with the IBFM, Managing Authority and National Body.

Article 27

Remedial measures in case of implementation difficulties

- (1) Implementation difficulties at Programme level may be identified via system level management verifications, risk management activities, monitoring and evaluation at programme level, internal audit, reporting, external audit, and external verifications. In addition, findings from monitoring and control activities performed at the level of operations may indicate implementation difficulties at programme level. In each case, relevant procedures shall foresee that suitable remedial measures are defined and agreed at an appropriate level of authority, assigned to the bodies and/or staff responsible, implemented by the deadlines set and monitored. In certain instances, pre-defined remedial actions shall be triggered automatically when particular circumstances arise (for example, arranging for bridging financing when Programme funds are not received from the Commission in time to honour outstanding liabilities).
- (2) At the level of operations, implementation difficulties may be identified by the beneficiaries concerned, by the JTS in the context of monitoring, as per Article 24 of this Agreement, and by the IBFM or Control Body when performing management verifications, as per Article 25 of this Agreement. In the latter two cases, lead beneficiaries shall be notified of implementation difficulties by the IBFM. In all instances, the responsibility for ensuring that remedial measures are defined, assigned and implemented shall rest with lead beneficiaries.

SECTION V PROGRAMME MONITORING AND EVALUATION

Article 28

Monitoring at programme level

- (1) Progress at Programme level shall be formally monitored twice a year by the JMC. The Committee shall consider documentation prepared and/or submitted by the Managing Authority and shall adopt decisions on any remedial actions to be taken (including by whom such actions are to be taken, and by when) in light of weaknesses in Programme design and/or implementation identified during the monitoring process. The Programme level documentation to be considered by the JMC shall include Annual Implementation Reports, the Final Implementation Report and evaluation reports. Implementation of decisions taken by the JMC shall be monitored by the Managing Authority.
- (2) Annual Implementation Reports and the Final Implementation Report for the Programme shall be drafted in line with the provisions contained in the FFPAs (Article 80) and Financing Agreement.
- (3) Responsibility for the preparation of Annual Implementation Reports and the Final Implementation Report rests with the Managing Authority, strongly supported with IBFM,

Kosovo CBC system and JTS. After reports have been agreed by Managing Authority, IBFM and Kosovo CBC system, they shall be submitted by the Managing Authority to the JMC for examination and approval.

- (4) After approval, the Managing Authority sends reports to the Montenegrin NAO and NIPAC. The NIPAC of Montenegro shall send the reports to the NIPAC of Kosovo, the Audit Authority and the Commission.
- (5) Any contributions (over and above the reports indicated in this Article) requested for the Montenegrin IPA Monitoring Committee or any IPA level reports shall be provided by the Managing Authority, with the support of JTS.
- (6) The Programme monitoring shall be supported by the JTS through their daily work. To this end, data provided on the progress of individual operations by lead beneficiaries in their monitoring, interim and final reports shall be aggregated. Information to be supplied by lead beneficiaries shall be determined with reference to Programme objectives and targets and the key issues to be followed in such monitoring. Relevant obligations shall be included in grant contracts. Specific tasks to be performed by the JTS shall be detailed in the JTS Manual of Procedures.

Article 29

Evaluation at programme level

- (1) In line with Article 56 of the FFPAs, an evaluation plan shall be drafted by the Managing Authority, in close cooperation with IBFM, Kosovo CBC system and consultations with Commission. After agreement on evaluation plan, the Managing Authority sends it to the JMC for the approval.
- (2) The interim evaluation shall be conducted by a natural or legal person who is independent of all bodies indicated in the Section II, Article 10 of the FFPAs and is free from any other conflict of interest (such as prior involvement in programming or implementation of the Programme). The general principles governing the evaluation of IPA III assistance, as per Article 54 of the FFPAs, shall be respected.
- (3) The work of the evaluator hired shall be managed by the Managing Authority. The working group (or equivalent) may be established to involve the CBC systems from both countries and the JTS in the process. The draft report shall be circulated by the Managing Authority to IBFM, Kosovo CBC system and JTS. The final version of the report shall be examined by the JMC, which shall decide on any follow-up actions which would require its authorisation (for instance, possible amendment to the Programme) and shared with Commission.

SECTION VI FINANCIAL MANAGEMENT AND CONTROL

Article 30

General provisions for financial management

- (1) Duties related to financial management shall be performed in line with Section V of the Montenegrin FFPA, as well as the provisions of the Financing Agreement concluded for the Programme. Responsibilities of the Accounting Body and/or the IBFM shall include, inter alia, ensuring an audit trail and providing for accounting systems that meet the requirements of the Montenegrin FFPA and the Financing Agreement. In line with Articles 18(4) and 33, 35(1)(a) and Clause 4(3) of Annex A to the Montenegrin FFPA, as well as the relevant provisions of the Financing Agreement, the NAO shall draw up and submit all the relevant documents following the prescribed deadlines in the aforementioned agreements (forecasts of likely payment requests and payment requests themselves, including a statement of expenditure for interim payments).
- (2) Any co-financing of the Programme additional to funds from European Union sources shall be provided at the level of individual operations selected, being ensured or supplied by beneficiaries. No such co-financing, therefore, shall be reserved in or delivered from the state budgets of any country.

- (3) In line with Article 33(8) of the Montenegrin FFPA, in the case of delays in requesting funds or receiving payment from the Commission, the NAO shall ensure, from the state budget, that there are sufficient funds on Programme accounts in order to honour any outstanding or upcoming liabilities.
- (4) Respecting the provisions of Financing Agreement, bank accounts shall be established in euro at the level of the Accounting Body. Funds from the Commission shall be received on the specified account and shall be transferred to the IBFM in line with procedures agreed between the two bodies.
- (5) Payments shall be made by the IBFM to lead beneficiaries of selected operations on the basis of fulfilment of the relevant conditions in their grant contracts. The accounts opened by lead beneficiaries for the purposes of implementation of a given contract shall also be in euro.
- (6) In the case that funds related to the Programme are to be recovered to the Commission on the basis of Article 40 of the Montenegrin FFPA, the necessary and appropriate steps shall be ensured by the NAO. If the amounts in question can be, but have not yet been, recovered from lead beneficiaries, they shall be borne temporarily by the Montenegrin state budget until such time as they are received from lead beneficiaries in accordance with the deadline prescribed by the NAO. Where funds recovered by the Commission cannot be recovered from lead beneficiaries, the shortfall shall be borne either by the Montenegrin state budget or the Kosovo state budget, or both, taking into consideration the division of liabilities between the state budgets of both countries and shall be determined in line with this arrangement.
- (7) At the level of individual operations, funds shall be recovered by the IBFM from lead beneficiaries, and as per the relevant procedures set out in individual grant contracts. Reasons for such recoveries shall include overpayment (for example, when final expenditure incurred under a grant is less than the advance received from the IBFM), ineligible expenditure (identified, for instance, in the context of management verifications of operations) and confirmed irregularities, including fraud. In the case that the IBFM experiences difficulties recovering funds from Montenegro lead beneficiaries registered in Montenegro, the bodies comprising the CBC system in Kosovo shall provide it with all reasonable support and shall do its utmost to support the IBFM in the recovery process on its territory including through operational, legal, administrative and judicial proceedings.
- (8) A lead beneficiary shall recover funds from the other beneficiaries of an operation in line with the formal agreement or agreements concluded between or amongst them. Any such amounts due from other beneficiaries but already subject to recovery from the lead beneficiary by the IBFM shall be borne temporarily by the lead beneficiary until such time as they are received from other beneficiaries.
- (9) Detailed procedures supplementing the financial management provisions of the Montenegrin FFPA, the Financing Agreement and this Agreement shall be developed.

Article 31

Division of liabilities between state budgets

- (1) In cases where funds recovered to the Commission cannot in turn be recovered from lead beneficiaries, an appropriate division of the associated liabilities between the Montenegrin and Kosovo state budgets shall be determined and agreed. Such situations shall arise when lead beneficiaries cannot repay necessary amounts and when sums recovered to the Commission cannot be related to a particular operation, as in the case of certain financial corrections, as per Article 43 of the Montenegrin FFPA.
- (2) Discussions on division of liabilities in the situations outlined in the previous paragraph shall be initiated and managed by the NAO and shall be attended by all bodies comprising both. CBC systems. Where sums can be clearly associated with a particular operation, and thus with one or more of its beneficiaries, liabilities shall be divided in line with the responsibilities assigned in Article 25 of this Agreement to CBC systems from both countries and other relevant institutions.
- (3) Amounts linked to expenditures incurred by the Montenegrin beneficiaries' and verified by the IBFM shall be covered from the Montenegrin state budget.

- (4) Amounts linked to expenditures incurred by Kosovo beneficiaries' and checked by the Control Body shall be recovered from the Kosovo state budget.
- (5) In cases where amounts cannot be related to a particular operation, discussions shall be concerned with determining a fair and equitable division of liabilities fully reflecting the assignation of responsibilities per country in this Agreement. Final decisions on the division of liabilities shall in each case be agreed in writing by all posts and bodies party to discussions.
- (6) Where it is agreed that Kosovo shall cover all or a portion of the liabilities, a debit note (or equivalent document) shall be issued by the Montenegrin NAO to the Kosovo NAO and CBC Structure. The debit note shall indicate, inter alia, the amount to be paid, the account to which it is to be sent in euro and the deadline for recovery of funds.

Article 32

Provisions for control including internal control

- (1) The internal control framework⁶ for the Programme shall be laid down in the following legally binding documents: the FFPAs, the Financing Agreement, this Agreement, state legislation, inter-institutional agreements and Programme level control procedures. Cumulatively, they shall ensure that the requirements of Annex B to the FFPAs are incorporated in the Programme's management and control system, and that tasks are clearly defined and assigned to posts and/or bodies. In cases where procedures applicable to bodies indicated in Article 10 of the FFPAs have been introduced as part of the general public internal financial control agenda, such procedures, provided deemed sufficient and appropriate, should be followed instead of developing new ones specifically for IPA III or the Programme, in case they are in line with IPA requirements.
- (2) An integral part of the management and control system shall be the existence and operation of the internal audit functions. This shall be ensured for each body comprising the Management Structure and CBC systems from both countries, in line with Clause 2(6) of Annex A to the FFPAs and shall be performed according to state legislation. In the case that such bodies do not possess an internal control unit or staff, the function shall be secured externally. All internal control reports relevant to the Programme shall be copied to the NAO and CBC systems of both countries.
- (3) The proper set up and functioning of the Programme's internal control framework shall be established via system level management verifications performed in the context of requesting and monitoring entrustments, as per Articles 14 and 15 of this Agreement. Eligibility of expenditure incurred at the level of grant contracts shall be subject to management verifications of operations, as per Article 25 of this Agreement, while any irregularities suspected or confirmed shall be managed in line with Article 18 of this Agreement. Detailed provisions for such management verifications and irregularity management shall be laid down in Programme level control procedures and state level control procedures as appropriate. Cumulatively, these shall set out the arrangements for guaranteeing the sound financial management of the funds allocated to the Programme, in line with relevant FFPAs provisions.

SECTION VII COMMUNICATION, REPORTING AND INFORMATION MANAGEMENT

Article 33

Communication, including meetings

- (1) Communication within and between the bodies comprising the Management Structure and CBC systems of both countries, as well as JTS⁷, shall be conducted primarily by e-mail in order to

⁶ The term "control" in this Agreement is to be understood as corresponding to internal control - i.e. checks performed by posts or bodies comprising the Management Structure or Managing Authority; this excludes, for example, audits performed by the Audit Authority.

⁷ The term "communication" in this Article refers to information exchange between or among bodies comprising the Management Structure, Managing Authority, IBMF, CBC Structure, Control Body and the Joint Technical Secretariat and beneficiaries. It therefore excludes communication with target groups for the purposes of information, publicity and visibility as per Article 21 of this Agreement

ensure swift response, whilst preserving a record of such communication. Where documents need official signature, they shall be scanned and sent by e-mail. Receipt of such e-mails shall be accepted as official receipt of the documents they contain. The same principles shall govern communication between all CBC systems, JTS, and beneficiaries.

- (2) In addition to any meetings held between the bodies indicated in the previous paragraph on specific issues, general management meetings for the Programme shall be convened by the Managing Authority in close cooperation with CBC Structure. In principle, they shall be held whenever deemed necessary by any of the parties involved and attended by each of the bodies comprising the Management Structure and CBC systems of both countries, as well as by the JTS. Such meetings shall be held in Montenegro and in Kosovo on rotation basis, or in the form of online meetings, and have agendas and be minutes, with follow-up actions being clearly defined, together with responsibilities and deadlines. Implementation of actions agreed shall be monitored in the context of the following management meeting.

Article 34 Reporting

- (1) In line with Article 59 of the Montenegrin FFPA, the Montenegrin NIPAC shall report officially to the Commission on the implementation of the Programme during the previous financial year. For the Montenegrin NIPAC, such reporting shall comprise forwarding the Annual Implementation Reports, as per Article 25⁸ with copy to NIPAC of Kosovo. At the latest sixteen months after the end of implementation of the Programme, according to Article 60 of the FFPAs, The Montenegrin IPA National Coordinator shall submit to the Commission a Final implementation report of the Programme.
- (2) According to Article 61 of the Montenegrin FFPA the NAO shall submit an extract of data in electronic form accompanied by an annual accounting cut-off report, annual financial reports or statements, reports on the management and control system, annual management declarations, and summaries of internal audit reports and controls performed which underpin such declarations, a final statement of expenditure of the Programme.
- (3) CBC systems from both countries shall deliver all necessary information to the Montenegrin NIPAC, the NAO and the Audit Authority in order to support their work and preparation of their reports in line with Article 62 of the FFPAs.
- (4) The Managing Authority shall prepare and provide the NAO with annual financial reports or statements for the previous financial year for the Programmes based on information received from IBFM. The Managing Authority shall provide the NAO with annual management declarations for the previous financial year for Programme addressing all substantial aspects laid out in Annex C. The exact scope of the reports, statements and declarations referred to Article 62 of the FFPAs, their templates, methods of preparation, supporting documents and timeline shall be defined by the NAO and shall be laid out in the working arrangements concluded between the NAO and the Managing Authority.
- (5) Modalities similar to those described in the previous paragraph shall apply to the reporting duties of the Audit Authority, as per Article 63 of the Montenegrin FFPA. It shall provide the Commission with an annual audit opinion and an annual audit activity report covering the previous financial year by 15 February of the following year in accordance with the Annex E. It shall in addition, provide an opinion on the final statement of expenditure issued for the Programme by the NAO, in line with Annex F of the Montenegrin FFPA.
- (6) All reports shall be drafted in line with the provisions contained in the FFPAs and Financing Agreement, including any templates. By default, they shall be copied to NIPACs, the NAO, the Audit Authority, and the all the bodies comprising the Management Structure, Managing Authority, IBFM and CBC Structure.
- (7) Formal reporting of the JMC to the Montenegrin IPA Committee shall solely comprise the Annual Implementation Reports and the Final Implementation Report, while reporting at lower

⁸ The National IPA Coordinator shall also be responsible for submitting the Final Implementation Report for the Programme to the Commission after approval by the JMC, as per Article 23.

levels shall be performed, as appropriate, in line with inter-institutional agreements, Programme level control procedures, the JTS Manual of Procedures or grant contracts. No specific modalities additional to the provisions outlined in this Agreement are foreseen for reporting by the CBC Structure and Control Body to the Managing Authority and IBFM or the Management Structure, except of what will be specified in the Partnership Agreement for the management of the Technical Assistance.

Article 35

Management of information - filing, archiving, retention of documentation

- (1) In line with Articles 25, 26 and 49 of the FFPAs on data protection, confidentiality, the retention of documents and management information system respectively, each body comprising the Management Structure and the CBC systems of both countries shall, inter alia, ensure:
 - an appropriate protection of personal data and security of information and appropriate access rights to confidential information;
 - that documentation, whether electronic or in hard copy, is retained in accordance with Article 49 of the FFPAs, relevant provisions of Financing Agreement and any requirements stemming from the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the implementation of external actions;⁹
 - compliance with any freedom of information legislation at state level.
- (2) All bodies involved in implementation process including beneficiaries must ensure proper audit trail.

SECTION VIII AUDIT AND EXTERNAL VERIFICATIONS

Article 36

Audit

- (1) External audit of the Programme shall be ensured by the Audit Authority, to be supported by a GoA as per Articles 10 and 77 of the Montenegrin FFPA. Audits shall be conducted in line with a rolling three year strategy, and shall examine the Programme from both the financial and system perspective. Audit opinions and audit activity reports shall be submitted to the Commission annually and copied to relevant bodies, as per Article 59(3). Tasks shall be performed in line with the provisions contained in the Montenegrin FFPA, particularly its Annex A, Annex D, Annex E, Annex F, Annex G, Financing Agreement, any further guidance issued by the Commission, the Rules of Procedure agreed for the GoA and modalities governing the work of the Audit Authority.
- (2) Financial or system level audits may also be performed on the Programme by the Commission or the European Court of Auditors. They may also be commissioned by the NAO.

Article 37

External verifications

Verifications, additional to those outlined in Articles 14, 15 and 25 of this Agreement, may be performed by bodies external to the Management Structure and CBC systems of both countries, including the Commission and the European Anti-Fraud Office (OLAF), in line with Article 50 of the FFPAs. Again, these may be financial and related to particular operations, as with ex ante controls performed by the European Union Delegation to Montenegro on steps in calls for proposals and grant award or investigation of irregularities by OLAF (see Articles 18 and 20 of this Agreement), or they may relate to the programme level and look at the robustness of the management and control system.

⁹ In accordance with PRAG

Article 38
Cooperation and access to information, sites, premises and staff

During the performance of the audits and external verifications, posts and bodies indicated in the Article 10 of the FFPAs shall, in line with Article 50(3) of the FFPAs and any relevant provisions of Financing Agreement, ensure full cooperation with all duly authorized agents or representatives, including technical assistance, of the Audit Authority, the GoA, the Commission, the European Court of Auditors, the NAO and the European Anti-Fraud Office (OLAF). Such agents or representatives shall have full access to information, documentation, sites, premises and staff.

Article 39
Commenting on and following up audits and external verifications

All structures and authorities indicated in the Article 10 of the FFPAs shall ensure that:

- draft audit and verification reports received are circulated to all persons and institutions that they concern (unless such reports are deemed confidential as in the case of investigations of fraud) in order to allow for comments;
- they provide comments on all draft audit and verification reports received or circulated to them;
- follow-up actions in response to findings and recommendations in final audit and verification reports which fall under their responsibility are clearly defined, together with responsibilities and deadlines, and that the implementation of such follow-up actions is monitored. This shall apply in particular to audits produced by the Audit Authority and any audits or verifications concerning the Programme management and control system produced by the NAO and the Commission.

SECTION IX FINAL PROVISIONS

Article 40
Consultation, settlement of differences, applicable law

- (1) Any question relating to the execution or interpretation of this Agreement shall be subject to consultation between the Parties, leading, where necessary, to an amendment of this Agreement.
- (2) Differences arising out of the interpretation or execution of this Agreement shall be settled amicably through consultation as provided for in the previous paragraph. The Parties shall communicate their positions and any solution that they consider possible in writing. A Party shall reply to a request sent by the other Party for an amicable settlement within 30 days. Upon expiry of this period, or if an attempt to reach an amicable settlement has not led to an agreement within 60 days since the first request, either of the Parties may notify the other one that it considers the procedure of amicable settlement have failed.

Article 41
Notices

- (1) Any communication in connection with this Agreement shall be made in writing and in the English language. Every communication shall be signed and be supplied as an original document or scanned original document.
- (2) Any communication in connection with this Agreement shall be sent to the following addresses:

For Montenegro

Miloš Marković
Director of Directorate for European Territorial Cooperation
Ministry of European Affairs
Bulevar Revolucije 15
81000 Podgorica, Montenegro
E-mail: milos.markovic@mep.gov.me

For Kosovo

Florim Canolli
Director, Development Cooperation Office
Office of the Prime Minister
National IPA Coordinator
Government Building
Mother Teresa Street 14
10 000 Prishtina, Kosovo
Tel: +383 38 200 27 028
E-mail: Florim.Canolli@rks-gov.net

Article 42**Entry into force and duration**

- (1) This Agreement shall enter into force on the day on which the last of the Parties informs the other one in writing of its approval in accordance with the legislation or procedure of the Party.
- (2) Unless terminated this Agreement shall remain in force until the closure of the Programme.

Article 43**Amendment and termination**

- (1) Any amendments agreed to by the Parties shall be in writing and will form part of this Agreement. Such amendments shall come into effect in accordance with the procedure set out in Article 42.
- (2) This Agreement may be terminated by either Party by written notification, termination taking effect three months after the date of written notification. In such a case, the Parties agree to continue to perform their duties, as described in this Agreement, related to all extant legally binding commitments between the IBFM and lead beneficiaries until such time that all such commitments have been honoured in full. Ongoing calls for proposals and grant award procedures under the Programme shall either be suspended by the IBFM pending a new Agreement, or terminated by the same.
- (3) Unless terminated by the Parties as provided for in the previous paragraph, this Agreement shall terminate at the date of closure of the Programme.
- (4) The Managing Authority shall inform the NIPACs, NAO, IBFM and CBC system in Kosovo about the Programme's closure within one month from the notice received by the European Commission.

SECTION X SIGNATURES

This Agreement is drawn up in two original copies in the English language.

For Montenegro

Ms Maida Gorčević
Minister
Ministry of European Affairs

Date: 29.03.2024.
Maida Gorčević, sign.

For Kosovo

Mr Besnik Bislimi
First Deputy Prime Minister
for European Integration, Development and
Dialogue

Date: 29.03.2024.
Besnik Bislimi, sign.

**BILATERALNI SPORAZUM IZMEĐU
CRNE GORE I REPUBLIKE KOSOVO**

O

**IPA III 2021-2027 PROGRAMU PREKOGRANIČNE SARADNJE „CRNA GORA–
KOSOVO”**

ODJELJAK I	OPŠTE ODREDBE	3
Član 1	Tumačenje.....	3
Član 2	Djelimično nevaženje i nenamjerne praznine	3
Član 3	Svrha i domen primjene	4
ODJELJAK II	IMPLEMENTACIONE STRUKTURE, ULOGE I ODGOVORNOSTI	4
Član 4	Strukture i organi nadležni za upravljanje Programom prekogranične saradnje.....	4
Član 5	Nacionalni IPA koordinatori	5
Član 6	NAO i upravljačka struktura	5
Član 7	Upravljačko tijelo	6
Član 8	Posredničko tijelo za finansijsko upravljanje	6
Član 9	Struktura za prekograničnu saradnju	6
Član 10	Kontrolno tijelo	7
Član 11	Revizorsko tijelo i Grupa revizora	7
Član 12	Zajedničko tijelo za nadgledanje	7
Član 13	Zajednički tehnički sekretarijat	9
ODJELJAK III	OSIGURANJE SISTEMA UPRAVLJANJA I KONTROLE	10
Član 14	Zahtjev za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta	10
Član 15	Nadgledanje sistema upravljanja i kontrole	10
Član 16	Resursi: kadar, prostorije, oprema i drugi uslovi za rad	11
Član 17	Upravljanje rizicima	12
Član 18	Neprevilnosti, uključujući sumnju na prevaru	12
ODJELJAK IV	IZMJENE I DOPUNE I SPROVOĐENJE PROGRAMA	13
Član 19	Izmjene i dopune programa	13
Član 20	Izbor operacija	14
Član 21	Tehnička podrška	15
Član 22	Nabavke	15
Član 23	Sprovođenje operacija, oslobađanje od poreza, važeći zakon	16
Član 24	Nadgledanje operacija	16
Član 25	Upravljačke provjere operacija i provjera ashoda	17
Član 26	Informisanje, publicitet i vidljivost	18
Član 27	Korektivne mjere u slučaju poteškoća u implementaciji	19
ODJELJAK V	PRAĆENJE I EVALUACIJA PROGRAMA	20
Član 28	Nadgledanje na nivou programa	20
Član 29	Evaluacija na nivou programa	20
ODJELJAK VI	FINANSIJSKO UPRAVLJANJE I KONTROLA	21
Član 30	Opšte odredbe za finansijsko upravljanje.....	21
Član 31	Podjela obaveza između državnih budžeta	22
Član 32	Odredbe za kontrolu, uključujući internu kontrolu	23
ODJELJAK VII	KOMUNIKACIJA, IZVJEŠTAVANJE I UPRAVLJANJE INFORMACIJAMA	24
Član 33	Komunikacija, uključujući sastanke	24
Član 34	Izvještavanje	24
Član 35	Upravljanje informacijama – zavođenje, arhiviranje, čuvanje dokumentacije	25
ODJELJAK VIII	REVIZIJA I EKSTERNE PROVJERE	26
Član 36	Revizija	26
Član 37	Eksterne provjere	26
Član 38	Saradnja i pristup informacijama, sajtovima, prostorijama i osoblju.....	26

Član 39	Komentarisanje i praćenje revizija i eksternih provjera	27
ODJELJAK IX	ZAVRŠNE ODREDBE	27
Član 40	Konsultacije, rješavanje razlika, važeći zakon	27
Član 41	Obavještenja.....	27
Član 42	Stupanje na snagu i trajanje.....	28
Član 43	Izmjene i prestanak	28
ODJELJAK X	POTPISI	29

CRNA GORA I KOSOVO, u daljem tekstu pod zajedničkim nazivom “Strane potpisnice”,

Imajući u vidu:

- (1) Uredbu (EU) 2021/1529 Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. septembra 2021. godine, kojom se uspostavlja Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA III),
- (2) Delegiranu uredbu Komisije (EU) 2021/2128 od 1. oktobra 2021. godine o dopuni Uredbe (EU) 2021/1529 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu utvrđivanja određenih specifičnih ciljeva i tematskih prioriteta za podršku u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA III),
- (3) Sprovedbenu uredbu Komisije (EU) 2021/2236 od 15. decembra 2021. godine o posebnim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) 2021/1529 Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA III), Brisel, 31.5.2022. C(2022) 3641 konačna verzija,
- (4) Sprovedbenu odluku Komisije C(2022) 3641 od 31. maja 2022. godine o finansiranju programa prekogranične saradnje Crna Gora-Kosovo za period 2021-2027 (u daljem tekstu: Program), kojom se utvrđuje Programski dokument IPA III za period 2021-2027 (u daljem tekstu: „Programski dokument”),
- (5) Okvirni finansijski sporazum o partnerstvu između Evropske komisije i Crne Gore koju predstavlja Vlada Crne Gore o modelima sprovođenja finansijske pomoći EU Crnoj Gori u okviru Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPA III), koji je potvrđen u Skupštini Crne Gore 29. septembra 2022. godine i stupio na snagu 2. novembra 2022. godine (Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori br. 6/2022) (u daljem tekstu: „Okvirni sporazum za Crnu Goru”),
- (6) Okvirni finansijski sporazum o partnerstvu između Evropske komisije i Republike Kosovo o posebnim modelima sprovođenja finansijske pomoći EU Kosovu u okviru Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPA III), koji je potvrđen u Skupštini Kosova dana 28.7.2022. godine i stupio na snagu 12.9.2022. godine (Službeni list Kosova – br.23/2022) (u daljem tekstu: „Okvirni sporazum za Kosovo”),
- (7) Komisija preuzima obavezu da za Program, ne uključujući i prioritet tehničke podrške, opredijeli sredstva u skladu sa Sprovedbenom odlukom Komisije C(2022) 3596, pri čemu je alokacija iz tri budžetske godine već opredijeljena na osnovu Sprovedbene odluke Komisije C(2022) 3596, a isti postupak će biti primijenjen i u narednom periodu.
- (8) Jedinstveni trilateralni Finansijski sporazum, koji se odnosi na cjelokupan programski period, zaključen 09.08.2023. godine, između Crne Gore i Kosova, s jedne strane, i Komisije, sa druge strane.
- (9) U skladu sa članom 7 stav 1 tačka b okvirnih sporazuma, standardni modalitet za sprovođenje Programa, osim prioriteta tehničke podrške, jeste indirektno upravljanje, što se potvrđuje i zaključivanjem odgovarajućeg Finansijskog sporazuma, kojim se Komisija obavezuje da Crnoj Gori povjeri izvršenje budžetskih zadataka.
- (10) Član 70 okvirnih sporazuma kojim se utvrđuje zakonska obaveza Crne Gore i Kosova da zakluče bilateralni sporazum, kojim se uređuju njihovi odnosi i pojedinačne obaveze u okviru predmetnog Programa, koji se sprovodi kroz indirektno upravljanje. Istim članom su definisane i osnovne informacije koje takav sporazum treba da sadrži.
- (11) Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti (Službeni list Crne Gore – br. 27/2023), koji je stupio na snagu 16. marta 2023. godine.

- (12) Uredbu o bližem načinu sprovođenja finansijske podrške Evropske unije kroz Instrument pretpristupne podrške (Službeni list Crne Gore –br. 77/2023), koja je stupila na snagu 5. avgusta 2023. godine, a koja, između ostalog, definiše obaveze i odgovornosti crnogorskih struktura u programima prekogranične saradnje.
- (13) Uredbu (VRK) - br. 14/2023 o oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije Premijera i ministara, izmijenjene i dopunjene Uredbom (VRK) Br. 04/2021 i Uredbom br. 03/2022.
- (14) Odluku Vlade Republike Kosovo Br. 10/141 o odgovornim strukturama za indirektno upravljanje od 07. aprila 2017. godine izmijenjenu i dopunjenu Odlukom Br. 10/48 od 07. decembra 2020. godine ili svakom drugom Odlukom Vlade Kosova koja dopunjuje, izmjenjuje ili zamjenjuje gorepomenutu odluku.

SAGLASILE SU SE DA ZAKLJUČE OVAJ SPORAZUM KAKO SLIJEDI:

ODJELJAK I OPŠTE ODREDBE

Član 1 Tumačenje

- (1) Ukoliko u ovom Sporazumu nema izričite suprotne odredbe, termini koji se u njemu koriste imaju značenje koje im je dodijeljeno u okvirnim sporazumima (u daljem tekstu: Okvirni sporazum), prvenstveno u dijelu definicija koje su navedene u članu 1, 3, članu 51 stav 5, članu 57 i 65 pojedinačnih okvirnih sporazuma.
- (2) Ukoliko u ovom Sporazumu nema izričite suprotne odredbe, svako upućivanje na ovaj Sporazum, zakonodavstvo ili dokumentaciju predstavlja upućivanje na ovaj Sporazum, zakonodavstvo ili dokumentaciju uključujući i njihove periodične izmjene, dopune ili zamjene, koje po potrebi mogu nastati.
- (3) Naslovi u ovom Sporazumu nemaju pravni značaj i ne utiču na njegovo tumačenje.

Član 2 Djelimično nevaženje i nenamjerne praznine

Ukoliko bilo koja odredba ovog Sporazuma postane nevažeća ili Sporazum sadrži nenamjerne praznine, ovo neće uticati na važenje ostalih odredbi ovog Sporazuma. Strane potpisnice će svaku nevažeću odredbu zamijeniti važećom, odnosno tumačenjem koje je najpribližnije svrsi i namjeni nevažeće odredbe. Strane ugovornice će popuniti svaku nenamjernu prazninu odredbom ili tumačenjem koje najviše odgovara svrsi i namjeni ovog Sporazuma u skladu s okvirnim sporazumima, Programskim dokumentom i odgovarajućim Finansijskim sporazumom. U slučaju nedosljednosti ili protivrječnosti između odredbi ovog Sporazuma, s jedne strane, i odredbi Okvirnih finansijskih sporazuma, s druge strane, Finansijski sporazum će imati prednost.

Član 3 Svrha i domen primjene

- (1) Ovim Sporazumom uređuju se odnosi između Crne Gore i Kosova, i definišu se pojedinačne funkcije i obaveze u pogledu upravljanja Programom i njegovog sprovođenja u dijelu koji se realizuje kroz indirektno upravljanje, kako je predviđeno članom 7 tačka b okvirnih sporazuma. Sporazum se ne primjenjuje na prioritet tehničke podrške Programa, budući da se on sprovodi kroz modalitet direktnog upravljanja.
- (2) Sporazum je izrađen u skladu s odredbama iz člana 70 okvirnih sporazuma, uključujući i predviđeni minimum informacija koje Sporazum treba da sadrži.
- (3) Ove odredbe pojašnjavaju ili dopunjuju mjere utvrđene okvirnim sporazumima, programskim dokumentom i odgovarajućim Finansijskim sporazumom, i one ih ni u kom slučaju ne

poništavaju ili zamjenjuju. Procedure koje su definisane ovim Sporazumom, pomenutim okvirnim sporazumima, Programskim dokumentom, i relevantnim Finansijskim sporazumom, primjenjuju se u cjelosti i istovremeno.

- (4) Ovaj Sporazum može se dopunjavati i Priručnikom o procedurama (u slučaju Crne Gore), detaljnim procedurama koje se primjenjuju na nivou programa (u daljem tekstu: Programske kontrolne procedure) i imaju obavezujuće dejstvo za sve relevantne državne organe u Crnoj Gori i na Kosovu, relevantnim zakonodavstvom, kao i međuinstitucionalnim i radnim sporazumima koje potpisuju nadležni organi/strane koje su uključene u upravljanje Programom i njegovo sprovođenje.
- (5) Vrsta, adekvatnost i valjana primjena Programskih kontrolnih procedura, koje utiču na proces sprovođenja programa, podliježu reviziji i odobrenju od strane nacionalnog službenika za ovjeravanje u Crnoj Gori, koji prethodno sprovodi konsultacije sa nadležnim tijelima u programu/uključenim stranama.

ODJELJAK II STRUKTURE NADLEŽNE ZA SPROVOĐENJE PROGRAMA, NJIHOVE DUŽNOSTI I OBAVEZE

Član 4

Strukture i organi nadležni za upravljanje Programom prekogranične saradnje

- (1) Strukture i organi nadležni za ovaj Program definisani su u članu 75 okvirnih sporazuma, i uključuju sljedeće:
 - a. Nacionalne koordinate za IPA-u (u daljem tekstu: NIPAK) Crne Gore i Kosova,
 - b. Nacionalnog službenika za ovjeravanje u Crnoj Gori (u daljem tekstu: NAO) i upravljačku strukturu u Crnoj Gori,
 - c. Sistem za programe prekogranične saradnje u Crnoj Gori, koja se sastoji od:
 - Upravljačkog tijela,
 - Posredničkog tijela za finansijsko upravljanje (u daljem tekstu: Posredničko tijelo),
 - d. Sistem za programe prekogranične saradnje na Kosovu, koja se sastoji od:
 - Strukture za prekograničnu saradnju,
 - Kontrolnog tijela,
- (2) Revizorsko tijelo Crne Gore, koje u radu dobiju podršku od Grupe revizora. Strane će uspostaviti Zajednički odbor za nadgledanje (u daljem tekstu: ZON), koji će vršiti funkciju sektorskog odbora za nadgledanje.
- (3) Zajednički tehnički sekretarijat (u daljem tekstu: ZTS) biće uspostavljen kako bi pružao tehničku podršku u procesu pripreme i sprovođenja Programa.
- (4) Vlada Crne Gore dužna je da omogući da se za Crnu Goru odrede i imenuju NIPAK, NAO, upravljačka struktura, upravljačko tijelo i posredničko tijelo. Rukovodioci pomenutih tijela biće određeni i imenovani u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom.
- (5) Vlada Kosova dužna je da omogući da se za Kosovo odrede i imenuju NIPAK, struktura za prekograničnu saradnju i kontrolno tijelo. Rukovodioci pomenutih tijela biće određeni i imenovani u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom.
- (6) Vlada Crne Gore i Vlada Kosova preduzimaju dodatne mjere za potrebe ažuriranja takvih imenovanja, i dužne su da bez odlaganja razmijene obavještenja u slučaju nastalih izmjena.
- (7) Međuinstitucionalni dogovori zaključuju se u vidu sporazuma između rukovodilaca tijela koja su nadležna za postupak sprovođenja Programa u obje države.
- (8) U Crnoj Gori, implementacioni sporazum zaključuje se između NAO-a, NIPAK-a Crne Gore i rukovodioca Upravljačkog tijela, kao i između rukovodioca Upravljačkog tijela i rukovodioca Posredničkog tijela. Na Kosovu, sporazumi se zaključuju između NIPAK-a i rukovodioca Strukture za prekograničnu saradnju, kao i između rukovodioca Strukture za prekograničnu saradnju i rukovodioca Kontrolnog tijela. Takvi sporazumi ni u kom slučaju ne poništavaju, niti zamjenjuju odredbe predviđene ovim Sporazumom. U slučaju eventualnih nedosljednosti, prednost imaju odredbe ovog Sporazuma.

Član 5

Nacionalni koordinatori za IPA-u

U kontekstu ovog Programa, nacionalni koordinatori za IPA-u imenuju se i obavljaju svoje dužnosti u skladu sa članovima 6,10,11 i 75 Okvirnih sporazuma, odnosno klauzulom 3 Aneksa A. Nacionalni koordinatori Crne Gore i Kosova koordiniraju učešćem svojih država u ovom Programu, i dužni su da zajednički osiguraju da su ciljevi definisani u predloženom Programu prekogranične saradnje (u daljem tekstu: Program) usaglašeni sa ciljevima Programskog okvira za IPA III.

Član 6

NAO i Upravljačka struktura

- (1) NAO se postavlja i imenuje za izvršenje dužnosti koje su predviđene Programom u skladu sa članom 10, 11 i 75 Okvirnog sporazuma za Crnu Goru, kao i klauzulom 4 Aneksa A. NAO prvenstveno preuzima odgovornost za finansijsko upravljanje Programom, kao i za zakonitost i regularnost troškova, i uspostavljanje i održavanje valjanog sistema upravljanja i kontrole za ovaj Program, kako je predviđeno članom 12, 13 i 14 Okvirnog sporazuma za Crnu Goru, i u skladu s Aneksom B.
- (2) U skladu sa članom 10 stav 1 Okvirnog sporazuma za Crnu Goru, NAO uspostavlja Upravljačku strukturu koja se sastoji od Kancelarije za podršku NAO-u i Tijela za upravljanje računima. Oba tijela su smještena u Ministarstvu finansija Crne Gore i za svoje aktivnosti odgovaraju NAO-u. Ova tijela se uspostavljaju i izvršavaju svoje programske obaveze u skladu sa članom 10, 11 i 75 Okvirnog sporazuma Crne Gore, kao i klauzulom 5 Aneksa A. Zadaci koji se odnose na finansijsko upravljanje Programom su u nadležnosti Tijela za upravljanje računima, dok je za izvršenje zadataka koji se odnose na sistem upravljanja i kontrole u okviru ovog Programa odgovorna Kancelarija za podršku NAO-u.

Član 7

Upravljačko tijelo

Upravljačko tijelo ovog Programa odgovorno je za cjelokupno upravljanje Programom i smješteno je u organu državne uprave koji je nadležan za IPA programe prekogranične saradnje u Crnoj Gori. Upravljačko tijelo se uspostavlja i izvršava svoje obaveze u skladu sa članom 10, 11, 75 i 76, kao i klauzulama 6 i 7 Aneksa A Okvirnog sporazuma Crne Gore.

Član 8

Posredničko tijelo za finansijsko upravljanje

- (1) Posredničko tijelo za ovaj Program se uspostavlja i izvršava svoje obaveze u skladu sa članom 10, 11, 75 i 76, kao i klauzulom 8 Aneksa A Okvirnog sporazuma Crne Gore. Upravljačko tijelo uspostavlja Posredničko tijelo koje će biti odgovorno za izvršenje zadataka finansijskog upravljanja Programom, i koje će biti smješteno u Ministarstvu finansije Crne Gore.
- (2) Posredničko tijelo je odgovorno za izbor operacija, potpisivanje ugovora sa vodećim korisnicima, provjere upravljanja i plaćanja koja se vrše na osnovu toga. Ovi zadaci se realizuju bez obzira na to da li se potencijalni ili aktuelni vodeći korisnici nalaze u Crnoj Gori ili na Kosovu. Za potrebe ovog Sporazuma, „operacija” označava projekat, ugovor, akciju ili grupu projekata koje bira Posredničko tijelo za predmetni program, odnosno koji su u njegovoj nadležnosti, a koji doprinose ostvarenju ciljeva relevantnog tematskog prioriteta, odnosno tematskih prioriteta, kako je predviđeno članom 65 (a) Okvirnog sporazuma Crne Gore. Posredničko tijelo je takođe u obavezi da, *inter alia*, obezbijedi revizorski trag i da vrši

računovodstvenu funkciju na nivou ugovora i plaćanja.

Član 9

Struktura za prekograničnu saradnju

Struktura za prekograničnu saradnju je smješteno u organu državne uprave koji je nadležan za IPA programe prekogranične saradnje na Kosovu. Ono je u obavezi da, *inter alia*, obezbijedi izvršenje svih zadataka koji se odnose na proces programiranja, uključujući i izmjene i dopune Programa, proces implementacije na programskom nivou (za razliku od ugovornog nivoa), uključujući i podršku Upravljačkom tijelu u procesu monitoringa, evaluacije i izvještavanja na programskom nivou. Struktura za prekograničnu saradnju je uključena i u uspostavljanje i organizaciju ZON-a, upravljanje tehničkom podrškom u okviru ovog Programa, uspostavljanje ZTS-a i upravljanje njegovim radom, dostupnost informacija o Programu, kao i promotivne i informativne aktivnosti o Programu.

Član 10

Kontrolno tijelo

Kontrolno tijelo, koje je smješteno u Ministarstvu administracije lokalne samouprave Kosova, pruža podršku Posredničkom tijelu za finansijsko upravljanje. U kontekstu provjera sistema upravljanja operacijama, a u skladu sa članom 76 stav 5 okvirnih sporazuma, Kontrolno tijelo je dužno da kontroliše troškove korisnika registrovanih na Kosovu, prvenstveno u pogledu njihove legitimnosti i tačnosti, a u skladu sa važećim pravilima i propisima.

Kontrolno tijelo je dužno da Posredničkom tijelu izda potvrdu o prihvatljivosti troškova. U dijelu ovih aktivnosti, Kontrolno tijelo je direktno odgovorno Posredničkom tijelu za finansijsko upravljanje, kako je predviđeno procedurama koje su definisane u Programskim kontrolnim procedurama. Kontrolno tijelo je takođe dužno da obezbijedi odgovarajući revizorski trag.

Član 11

Revizorsko tijelo i Grupa revizora

- (1) Svoje zadatke koje se odnose na ovaj Program, Revizorsko tijelo izvršava u skladu sa članom 10, 11, 63 i 77 Okvirnog sporazuma za Crnu Goru i klauzulom 9 Aneksa A istog sporazuma. Revizorsko tijelo je u funkcionalnom i finansijskom smislu nezavisno od ostalih tijela koja su navedena u Odjeljku II, izuzev Grupe revizora.
- (2) Revizorsko tijelo je u obavezi da sprovodi reviziju Programa. Budući da Revizorsko tijelo ima isključivu nadležnost za sprovođenje revizije na teritoriji Crne Gore, kao i da nije akreditovano da sprovodi revizije u partnerskim državama, tj. na teritoriji Kosova, u skladu sa članom 77 stav 2 Okvirnog sporazuma Crne Gore uspostavlja se Grupa revizora.
- (3) Grupu revizora čine članovi koji imaju odgovarajuće kvalifikacije i njihovi zamjenski članovi iz Crne Gore i Kosova. Troškovi putovanja i smještaja koji nastaju za potrebe sastanaka Grupe revizora i njenih revizorskih postupaka, pokrivaju se sredstvima iz budžeta tehničke podrške Programa.
- (4) Revizorsko tijelo Crne Gore izrađuje poslovnik za Grupu revizora, na koji članovi Grupe revizora daju svoju saglasnost.
- (5) Grupom revizora predsjedava Revizorsko tijelo Crne Gore. Dokumentaciju koja je predviđena članom 63 i klauzulom 9 Aneksa A Okvirnog sporazuma Crne Gore Revizorsko tijelo dostavlja NIPAK-u Crne Gore i/ili NAO-u, uz kopiju NIPAK-u Kosova.

Član 12 Zajednički odbor za nadgledanje

- (1) U skladu sa članom 78 okvirnih sporazuma, ZON se za potrebe Programa uspostavlja najkasnije šest mjeseci od stupanja na snagu prvog finansijskog sporazuma. ZON-om predsjedava Struktura za prekograničnu saradnju i sastaje se najmanje dva puta godišnje.
- (2) Svaka država učesnica ima jedan glas, pri čemu se odluke donose jednoglasno, bez obzira na broj predstavnika koje države imenuju. Upravljačko tijelo i Struktura za prekograničnu saradnju definišu koje institucije u svakoj od država imenuju predstavnike i njihove zamjene, u skladu s odredbama člana 78 stav 3 okvirnih sporazuma. Predstavници u odboru i njihove zamjene dužni su da potpišu Izjave o nepristrasnosti i povjerljivosti.
- (3) Sve dužnosti ZON-a navedene su u članu 78 stav 8 okvirnih sporazuma. Kada postupa u svojstvu sektorskog odbora za nadgledanje, u skladu sa članom 75 stav 2 i članom 78 stav 9 okvirnih sporazuma, ZON je u obavezi da dostavi izvještaj IPA nadglednom odboru, uz kopiju izvještaja koja se šalje NIPAK-u Kosova, i koji predstavlja predmet za diskusiju u okviru IPA nadglednog odbora Kosova.
- (4) Poslovnik ZON-a izrađuje Upravljačko tijelo, uz konsultacije sa Posredničkim tijelom za finansijsko upravljanje, Upravljačkom strukturom, Sistemom za prekograničnu saradnju Kosova, NIPAK-om iz obje države i Komisijom. U poslovniku su navedene obaveze ZON-a koje su predviđene članom 78 stav 8 okvirnih sporazuma, i uključuju sljedeće:
 - da utvrdi tematske prioritete, specifične ciljeve, ciljne korisnike i poseban fokus za svaki od poziva za dostavljanje projektnih predloga koje odobrava Komisija;
 - da pregleda i daje savjetodavno mišljenje na spisak operacija odabranih u okviru poziva za dostavljanje projektnih predloga prije konačne odluke o dodjeljivanju granta. Ugovorno tijelo donosi konačnu odluku o dodjeljivanju granta;
 - analizira ostvareni napredak u procesu ostvarivanja specifičnih ciljeva, očekivanih rezultata i targeta u okviru tematskih prioriteta definisanih u programu prekogranične saradnje, na osnovu informacija koje dobija od struktura za prekograničnu saradnju država učesnica. Napredak se prati u odnosu na indikatore definisane za program prekogranične saradnje;
 - analizira odgovarajuće nalaze i zaključke kao i predloge za naknadne korektivne mjere koje su definisane na osnovu provjera na licu mjesta, procesa nadgledanja i evaluacije, ukoliko se isti sprovode;
 - daje saglasnost na predlog da se revidira program prekogranične saradnje. Kada je potrebno, može davati predloge da se izmijeni program prekogranične saradnje, kao što se navodi u članu 69 stav 7 okvirnih sporazuma, kako bi obezbijedio ostvarivanje ciljeva programa prekogranične saradnje i unaprijedio efikasnost, djelotvornost, efekat i održivost IPA III podrške. ZON može da daje i preporuke za eventualno unapređenje postupka sprovođenja programa prekogranične saradnje
 - pregleda i daje saglasnost na plan komunikacija i vidljivosti za program prekogranične saradnje;
 - pregleda i daje saglasnost na plan evaluacije iz člana 56 stav 2 okvirnih sporazuma;
 - pregleda i daje saglasnost na godišnje i završne izvještaje o sprovođenju iz člana 80 okvirnih sporazuma;
 - pregleda i daje saglasnost na godišnji plan rada Zajedničkog tehničkog sekretarijata.
- (5) Obrazac izjave o nepristrasnosti i povjerljivosti, koju potpisuju svi članovi ZON-a, prilaže se uz poslovnik u vidu aneksa. U izjavi se eksplicitno navodi odredba kojom se članovi Odbora izuzimaju iz procesa odlučivanja o operacijama ukoliko su u situaciji konflikta interesa.
- (6) ZON je u obavezi da na svom prvom sastanku usvoji poslovnik.

Član 13

Zajednički tehnički sekretarijat

- (1) U skladu sa članom 79 okvirnih sporazuma, za Program se uspostavlja ZTS kako bi, prema potebi, pomagao Komisiji, sistemima za prekograničnu saradnju i ZON-u. Glavna kancelarija se nalazi u Podgorici, u Crnoj Gori, a kancelarija Antene se nalazi u Prištini, na Kosovu.
- (2) Glavne dužnosti ZTS-a navedene su u članu 79(7) okvirnih sporazuma, i između ostalog, obuhvataju sljedeće zadatke:
 - organizovanje sastanaka ZON-a, uključujući izradu zapisnika i njegovu distribuciju;
 - pružanje podrške potencijalnim aplikantima u procesu traženja partnera i izradi projekta, organizovanje info dana i radionica;
 - uspostavljanje i održavanje mreže zainteresovanih strana;
 - savjetovanje korisnika i partnera u procesu sprovođenja operacija;
 - pripremu, sprovođenje i izvještavanje o posjetama koje imaju za cilj nadgledanje operacija prekogranične saradnje;
 - uspostavljanje sistema za prikupljanje pouzdanih informacija o sprovođenju programa prekogranične saradnje;
 - dostavljanje informacija pri izradi godišnjih i završnih izvještaja o sprovođenju programa prekogranične saradnje;
 - planiranje i realizaciju informativnih kampanja i drugih aktivnosti koje imaju za cilj informisanje javnosti o programima prekogranične saradnje, uključujući i izradu promotivnog materijala o programu prekogranične saradnje i održavanje vebajta programa prekogranične saradnje.
- (3) Detaljan spisak dužnosti, zajedno sa procedurama koje treba poštovati prilikom obavljanja tih dužnosti, utvrđuje se u Priručniku o procedurama ZTS-a, koji izrađuje Upravljačko tijelo u dogovoru sa Strukturom za prekograničnu saradnju, i kroz konsultacije sa Posredničkim tijelom i Kontrolnim tijelom. Nakon konsultacija i dogovora, Rukovodilac Upravljačkog tijela odobrava Priručnik o procedurama ZTS-a. Ovaj Priručnik o procedurama ne poništava niti zamjenjuje nijednu odredbu sadržanu u ovom Sporazumu. U slučaju nedosljednosti, Ugovor ima prednost.
- (4) Troškovi ZTS-a pokrivaju se iz budžeta za tehničku pomoć Programa, a njima upravlja i prati ih Upravljačko tijelo. Sporazum o partnerstvu zaključuje se između NIPAK-a za obje zemlje, i u njemu se navodi koje zadatke upravljanja i praćenja ZTS-a treba da osiguraju i Crna Gora i Kosovo. Ovo uključuje i pitanje obezbjeđivanje adekvatnog kadra za ZTS iz obje zemlje. Ovim sporazumom utvrđuju se i budžeti koji se odnose na poslove upravljanja i modaliteti za prenos sredstava.
- (5) Na osnovu informacija dobijenih od ZTS-a i Strukture za prekograničnu saradnju i u skladu sa članom 76(3) Okvirnog sporazuma Crne Gore, Upravljačko tijelo izrađuje plan rada za godinu koja slijedi (N +1 godinu) za ZTS. Plan rada usaglašava se sa Strukturom za prekograničnu saradnju u konsultaciji sa drugim institucijama koje čine sistem prekogranične saradnje, nakon čega se dostavlja ZON-u na uvid i saglasnost.

ODJELJAK III OSIGURANJE SISTEMA UPRAVLJANJA I KONTROLE

Član 14

Zahtjev za povjeravanje zadataka sprovođenja budžeta

- (1) Komisija povjerava Crnoj Gori zadatke sprovođenja budžeta za opredjeljenje sredstava za Program (u daljem tekstu: povjeravanje).
- (2) NAO je odgovoran za podnošenje zahtjeva za povjeravanje zadataka Komisiji i dužan je da prije podnošenja takvog zahtjeva osigura da Upravljačka struktura i sistem prekogranične saradnje u

Crnoj Gori i na Kosovu ispunjavaju sve zahtjeve iz člana 12(3) i Aneksa B Okvirnog sporazuma Crne Gore. NAO može da se osloni na rezultate *ex ante* procjene izvršene u vezi sa povjeravanjem u skladu sa Uredbom (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Vijeća („Uredba IPA II”) ili ranijim sporazumom o finansiranju.

- (3) NAO je dužan da se uvjeri da su zahtjevi navedeni u prethodnom stavu ispunjeni putem provjera koje, između ostalog, obuhvataju uvid u upitnike i/ili samoprocjene koje su ispunili svi zaposleni i sva tijela u Upravljačkoj strukturi i sistemima prekogranične saradnje iz obje zemlje, analizu relevantne dokumentacije, uključujući sve relevantne podzakonske akte, međuinstitucionalne sporazume i procedure, kao i konsultacije/intervjue sa tijelima koja čine upravljačku strukturu i sisteme prekogranične saradnje iz obje zemlje, kako bi se utvrdilo da li se delegirane dužnosti i zahtjevi obavljaju djelotvorno i efikasno.
- (4) Kada NAO ne može da se osloni na prethodnu *ex ante* ocjenu, u prilog zahtjevu podnosi se mišljenje revizora o strukturama i tijelima, koje je sačinio eksterni revizor, koji je nezavisan od NAO-a, Upravljačke strukture, kao i crnogorskih i kosovskih sistema prekogranične saradnje, u skladu sa članom 13(2) Okvirnog sporazuma Crne Gore. NAO takođe uzima u obzir nalaze relevantnih izvještaja interne revizije.

Član 15

Nadgledanje sistema upravljanja i kontrole

- (1) NAO je dužan da nadgleda da li Upravljačka struktura i sistemi prekogranične saradnje u obje zemlje kontinuirano ispunjavaju mjere i odredbe, kako je navedeno u članu 14 Okvirnog sporazuma Crne Gore. Modaliteti, odgovornosti i procedure, uključujući provjere upravljanja na nivou sistema i finansijsku kontrolu biće sadržani u procedurama kontrole na nivou Programa. One će podrazumijevati delegiranje zadataka od strane NAO-a Upravljačkom tijelu, uz zadržavanje nadzorne funkcije.
- (2) Sve godišnje kontrole i provjere upravljanja na nivou sistema koje vrše različiti subjekti (NAO, Revizorsko tijelo, Upravljačko tijelo, Posredničko tijelo, Struktura za prekograničnu saradnju, Kontrolno tijelo i interna revizija) imaju za cilj izdavanje Godišnje izjave o upravljanju na nivou Programa, za prethodnu godinu, od strane NAO-a. Kada je riječ o Crnoj Gori, detaljna procedura za izdavanje Godišnje izjave o upravljanju propisuje se u Priručniku o procedurama, čiju konačnu verziju odobrava NAO.
- (3) Kada je riječ o obavezama koje sistem prekogranične saradnje sa Kosova ima u pogledu Godišnje izjave o upravljanju, rukovodilac Strukture za prekograničnu saradnju i rukovodilac Kontrolnog tijela izdaju Godišnje garancije za upravljanje za prethodnu godinu na osnovu svog uvjerenja, relevantnih informacija i izvršenih kontrola. Zaduženi su za podnošenje Godišnjih garancija upravljanja Upravljačkom tijelu koje će izvršiti dodatnu kontrolu i zatražiti dodatna pojašnjenja i dokumente, ukoliko procijeni da je to neophodno.
- (4) Činjenica da svi zahtjevi za povjeravanje ostaju na snazi potvrđuje se u Godišnjoj izjavi o upravljanju koju NAO izdaje Komisiji, u skladu sa članom 61(2)(d) Okvirnog sporazuma Crne Gore. U slučaju da provjere upravljanja na nivou sistema ukažu da zahtjevi nisu ispunjeni, ili ako je došlo do bitne promjene u sistemu upravljanja i kontrole, NAO je dužan da izda Godišnju izjavu o upravljanju sa ograđivanjem i obavijesti Komisiju što je prije moguće, dostavljajući primjerak crnogorskom i kosovskom NIPAK-u, kao i Revizorskom tijelu. NAO takođe osigurava preduzimanje odgovarajućih naknadnih koraka kako bi se zaštitila sredstva Programa i obnovilo ispunjavanje zahtjeva neophodnih za povjeravanje.
- (5) Detaljne informacije, rokove i zahtjeve u vezi sa izdavanjem Godišnje izjave o upravljanju utvrđuje NAO, u formi godišnjih smjernica. Pored toga, uspostavljaju se procedure kontrole na nivou Programa sa detaljnim uputstvima i sporazumima koji se odnose na praćenje i kontrolu sistema i ispunjavanje zahtjeva za povjeravanje.

Član 16

Resursi: kadar, prostorije, oprema i drugi uslovi za rad

- (1) Svako tijelo koje čini Upravljačku strukturu i sisteme prekogranične saradnje obje zemlje dužno je da sprovede pregled resursa koji se smatraju neophodnim da bi se osiguralo vršenje dužnosti u narednoj godini/godinama u vezi sa Programom. Te potrebe obuhvataju osoblje, obuke, prostorije, opremu i sve druge uslove koji se smatraju neophodnim.
- (2) Pregled naveden u prethodnom stavu uključuje analizu radnog opterećenja i uzima u obzir moguće sukobe interesa i osjetljiva radna mjesta, kao i sva ograničenja uključena u državni budžet ili predviđena u okviru budžeta. Ukoliko postoje relevantne uspostavljene procedure koje pokrivaju čitavu mapu tijela ili organizacija čiji su dio, njih, u principu, treba slijediti. Ako takve procedure ne postoje ili ako se smatraju neadekvatnim, utvrđuju se posebne procedure i mehanizmi u okviru procedura kontrole na nivou Programa.
- (3) Po završetku pregleda, rukovodstvo svakog tijela koje čini Upravljačku strukturu i sisteme prekogranične saradnje obje zemlje nastavlja sa donošenjem i sprovođenjem povezanih odluka, uključujući izmjenu sistematizacije, zapošljavanje novog kadra, organizovanje zadovoljavajućih prostorija, kupovinu opreme, organizovanje obuka i boljih uslova rada, obezbjeđivanje podsticaja u vezi sa politikom čuvanja i osiguravanje politike zamjene i kontinuiteta konkretnih zadataka itd. U slučaju da ključna radna mjesta postanu upražnjena, rukovodstvo je dužno da osigura da se dužnosti povezane s takvim radnim mjestima i dalje obavljaju primijenom mehanizma politike zamjene.
- (4) Gore navedeni pregledi, uključujući analize radnog opterećenja, podliježu provjerama upravljanja na nivou sistema u skladu sa članom 15.

Član 17

Upravljanje rizicima

- (1) Svako tijelo koje čini Upravljačku strukturu i sisteme prekogranične saradnje u Crnoj Gori i na Kosovu dužno je da upravlja rizicima koji prate sprovođenje Programa u skladu sa Aneksom B okvirnih sporazuma, Odjeljak II - Procjena rizika, a naročito su dužni da osiguraju da su postavljeni ciljevi dovoljno jasni da omogućе dodjelu resursa.
- (2) U svakom tijelu koje je dio sistema prekogranične saradnje u obje zemlje, kao i u Upravljačkoj strukturi, menadžera rizika imenuje nadležni organ u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, i on je zadužen za koordinaciju politike upravljanja rizicima na nivou odgovarajućeg tijela.
- (3) Kada se procedure upravljanja rizicima uspostavljaju u skladu sa principima interne finansijske kontrole u javnom sektoru (PIFC), u načelu ih treba slijediti u pogledu Programa, postavljenih ciljeva i identifikovanih rizika, i treba ih procijeniti i na njih odgovoriti kao da su sastavni dio vježbe upravljanja rizicima koja se sprovodi za tijelo, ili organizaciju čiji je dio, u cjelini. Ako takve procedure ne postoje ili ako se smatraju neadekvatnim, utvrđuju se posebni modaliteti za upravljanje rizicima koji prate sprovođenje Programa. U svakom slučaju, procedure se utvrđuju u pisanoj formi u procedurama kontrole na nivou Programa i obavezujuće su.

Član 18

Nepravilnosti, uključujući sumnju na prevaru

- (1) Svi slučajevi sumnje na nepravilnosti u vezi sa Programom, uključujući¹⁰ sumnju na prevaru, prijavljuju se nadležnom organu države čiji je državljanin osoba/organizacija za koju se sumnja da je počinila nepravilnost ili nadležnom organu države u kojoj je ta osoba/organizacija

¹⁰ Pojmove „nepravilnost“ i „prevara“ treba shvatiti u smislu člana 51(5) Okvirnog sporazuma

- registrovana. Postupci koji se odnose na upravljanje nepravilnostima opisuju se u procedurama kontrole na nivou Programa.
- (2) Upravljačka struktura i sistemi prekogranične saradnje iz obje zemlje imenuju službenike za nepravilnosti u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, i oni su dužni da se staraju da se procedure u vezi sa nepravilnostima sprovede. Ovi organi dužni su da obezbijede istragu i efikasno postupanje u slučajevima sumnje na nepravilnosti, prevaru, korupciju i sukob interesa, kao i funkcionisanje povezanog mehanizma kontrole i izvještavanja, u skladu sa članom 51 okvirnih sporazuma.
 - (3) Postupci na državnom nivou na snazi koji regulišu modalitete koji se odnose na istragu i nastavak aktivnosti nakon sumnji na nepravilnosti ili nakon potvrđenih nepravilnosti kao i sumnji na prevaru u zemlji moraju biti pravno obavezujući za Upravljačku strukturu, Upravljačko tijelo, Posredničko tijelo, Struktura za prekograničnu saradnju i Kontrolno tijelo. Detaljni modaliteti u vezi s izvještavanjem uključuju se u procedure kontrole na nivou Programa. Ipak, sve strukture vode i registar sumnjivih i registar potvrđenih nepravilnosti u vezi sa sumnjivim ili potvrđenim nepravilnostima koje se pripisuju fizičkim ili pravnim licima. Sistem prekogranične saradnje Kosova izvještava crnogorskog NAO-a o procjeni sumnje na nepravilnost, kao i o naknadnim koracima u vezi sa potvrđenom nepravilnošću, a kopiju dostavlja Upravljačkom tijelu. NAO sastavlja i dostavlja izvještaje Komisiji u skladu sa članom 51(2) Okvirnog sporazuma Crne Gore.
 - (4) NAO donosi konačnu odluku o slučajevima sumnje na nepravilnosti na osnovu procjene koju je izvršio nadležni organ države čiji je državljanin osoba/organizacija za koju se sumnja da je počinila nepravilnost ili nadležni organi države u kojoj je ta osoba/organizacija službeno registrovana.
 - (5) U slučaju da takva istraga ili naknadne aktivnosti uključuju djelatnosti koje prevazilaze nadležnost relevantnog organa, on predmet upućuje odgovarajućem državnom organu.
 - (6) Kontrole koje se vrše u vezi sa sprečavanjem, otkrivanjem i ispravljanjem nepravilnosti i prevara, u skladu sa članom 51(1) Okvirnog sporazuma Crne Gore, dio su provjera upravljanja operacija.
 - (7) U Crnoj Gori ulogu Službe za koordinaciju aktivnosti za borbu protiv prevara, prema članu 50(2) Okvirnog sporazuma Crne Gore, obavlja Ministarstvo finansija, a ulogu službe za pomoć Evropskoj kancelariji za borbu protiv finansijskih prevara (OLAF) u sprovođenju istraga, prema članu 50(5) istog Sporazuma, obezbjeđuje Ministarstvo finansija. Na Kosovu će kontakt tačku za Evropsku kancelariju za borbu protiv finansijskih prevara (OLAF) obezbijediti Kancelarija za razvojnu saradnju u kabinetu premijera (Kancelarija NIPAK-a).

ODJELJAK IV IZMJENE I DOPUNE I SPROVOĐENJE PROGRAMA

Član 19

Izmjene i dopune programa

- (1) U određenim slučajevima, Program onakav kako je naveden u Programskom dokumentu, i koji su pripremile obje zemlje u skladu sa članovima 67, 68 i 69 okvirnih sporazuma, može se mijenati i dopuniti u skladu sa članom 69 okvirnih sporazuma. Razlozi za takve izmjene i dopune moraju biti u skladu sa članovima 17 i 69 okvirnih sporazuma.
- (2) Izmjene i dopune može inicirati bilo koje Upravljačko tijelo ili Struktura za prekograničnu saradnju, kao i Komisija. U prvom slučaju, odgovornost za potkrepljivanje predloženih izmjena i dopuna, koje prati navođenje očekivanog uticaja koje će izmjene Programa imati na ostvarenje njegovih ciljeva, i odgovornost za reviziju Programa leži na sistemu prekogranične saradnje na čiju inicijativu se izmjene i dopune predlažu.
- (3) Nakon što predložene izmjene i dopune odobre obje strane, Upravljačko tijelo dostavlja relevantnu dokumentaciju ZON-u na razmatranje, komentare i odobrenje, nakon čega je Crnogorski NIPAK šalje Komisiji. Kada Komisija inicira izmjene i dopune, one podliježu razmatranju, komentarima i odobrenju ZON-a.

Član 20 Izbor operacija

- (1) Sve operacije¹¹ koje se finansiraju u okviru Programa moraju poštovati zahtjeve navedene u članu 71 okvirnih sporazuma. One treba da imaju očigledan prekogranični efekat i doprinos, a njihov odabir vrši Posredničko tijelo kroz poziv za dostavljanje projektnih predloga koji važi za cjelokupno područje Programa, shodno članku 71(2) okvirnih sporazuma.
- (2) Tematske prioritete, specifične ciljeve, ciljne korisnike i poseban fokus svakog poziva za dostavljanje projektnih predloga utvrđuje Upravljačko tijelo, u saradnji sa Strukturom za prekograničnu saradnju. Upravljačko tijelo, shodno tome, podnosi predlog ZON-u na razmatranje, komentare i saglasnost (u skladu sa članom 78(8)(a) okvirnih sporazuma), koji kasnije odobrava Komisija.
- (3) Poštujući dogovorene tematske prioritete, specifične ciljeve, ciljne korisnike i poseban fokus, pozive za podnošenje prijedloga utvrđuje, raspisuje i njima upravlja (uključujući evaluaciju, dodjelu granta i ugovaranje) Posredničko tijelo u skladu sa procedurama i standardnim dokumentima koje je propisala i objavila Komisija, a tiču se dodjele ugovora o nabavci i grantu u spoljnim aktivnostima koja su na snazi u vrijeme pokretanja datog postupka (PRAG) i sa svim daljnjim smjernicama koje daje Komisija.
- (4) Pripremu relevantne dokumentacije za objavljivanje poziva za dostavljanje projektnih predloga (koja mora uključivati smjernice za podnosiocima zahtjeva i obrasce za prijavu) vrši Upravljačko tijelo, dok su Posredničko tijelo i Struktura za prekograničnu saradnju blisko uključeni, i pružaju sve relevantne informacije u vezi sa tehničkim aspektima i svim posebnim odredbama koje eventualno treba uvrstiti u smjernice za aplikante, obrasce za prijavu ili nacрте ugovora zbog prirode Programa. Takve posebne odredbe mogu uključivati, ali ne moraju nužno biti ograničene na:
 - zahtjevanje od podnosioca zahtjeva da u svoje predloge uključe i postavе ciljeve za indikatore na nivou programa, informacije o tim indikatorima koje će na nivou programa i u svrhu praćenja objediniti ZTS,
 - informacije o sporazumima za odbijanje od budućih plaćanja u odnosu na dospjele iznose u slučaju da glavni korisnik ne nadoknadi neopravdano isplaćene iznose putem postupka povraćaja.
- (5) Dokumentaciju za pozive na dostavljanje projektnih predloga usaglašavaju Upravljačko tijelo, Posredničko tijelo i Struktura za prekograničnu saradnju. Nakon što Posredničko tijelo odobri cjelokupni paket poziva za dostavljanje predloga, ono ga, uz dostavljanje kopije Upravljačkom tijelu, dostavlja DEU-e na odobrenje prije objavljivanja.
- (6) Nakon objavljivanja poziva za dostavljanje predloga, distribuciju informacija o tekućem pozivu za dostavljanje predloga prvenstveno osigurava Posredničko tijelo uz podršku ZTS-a, Upravljačkog tijela i Strukture za prekograničnu saradnju. Uloge i odgovornosti ZTS-a u tom pogledu detaljno se propisuju u Priručniku o procedurama ZTS-a.
- (7) U skladu sa članom 76(4)(a) okvirnih sporazuma, članove s pravom glasa u komisiji za evaluaciju, čiji je broj neparan, imenuje Upravljačko tijelo nakon konsultacija sa Strukturom za prekograničnu saradnju. Kosovo ima jednog člana s pravom glasa više od Crne Gore.
- (8) Predsjedavajućeg i sekretara za komisije za evaluaciju kandiduje Posredničko tijelo. Prije kandidature, potvrđuje se da svi članovi s pravom i bez prava glasa 1) posjeduju odgovarajuće kvalifikacije (uključujući razumno znanje engleskog jezika i dovoljno tehničkog znanja i iskustva za donošenje stručnog mišljenja o dostavljenim prijavama) i 2) da su dostupni u toku perioda kada je predviđena evaluacija. Konačnu saglasnost na sastav odbora za evaluaciju daje Posredničko tijelo. Posredničko tijelo može, nakon konsultacija sa Upravljačkim tijelom i Strukturom za prekograničnu saradnju, zatražiti angažovanje spoljnih ocjenjivača za potrebe

¹¹ U smislu člana 65(a) okvirnih sporazuma

- evaluacije projektnih prijedloga.
- (9) U skladu sa članom 78(8)(b) okvirnih sporazuma, Posredničko tijelo dostavlja ZON-u preliminarnu listu operacija koje će se odabrati u okviru poziva (tj. prije konačne odluke o dodjeli granta) i ZON daje savjetodavno mišljenje. Svaki član ZON-a koji je u sukobu interesa u vezi sa operacijom koja je uključena u listu izuzima sebe od donošenja odluke o toj operaciji. Ova odredba će biti jasno uvrštena u Izjavi o nepristrasnosti i povjerljivosti koje će potpisati svaki član ZON-a.
 - (10) Posredničko tijelo sačinjava konačnu listu operacija koje će biti odabrane uzimajući u obzir savjetodavno mišljenje ZON-a i donosi odluku o dodjeli granta. Posredničko tijelo naknadno zaključuje ugovore sa vodećim korisnicima odabranih operacija.
 - (11) Kako je predviđeno članom 71(3) okvirnih sporazuma, operacije se u izuzetnim slučajevima mogu odabrati i mimo poziva za dostavljanje predloga, u kom slučaju one moraju biti jasno identifikovane u samom Programu. Nakon što Upravljačko tijelo identifikuje takvu operaciju u konsultaciji sa Strukturom za prekograničnu saradnju i nakon što je ZON odobri, Program se mora na odgovarajući način izmijeniti i dopuniti, u skladu sa članom 17.
 - (12) Ako *ex ante* kontrole koraka u pozivima za podnošenje prijedloga i dodjeli granta treba da izvrši Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, u skladu sa članom 50(1)(a) Okvirnog sporazuma Crne Gore i prema odredbama sadržanim u Finansijskom sporazumu kojim se finansira dati poziv za podnošenje prijedloga, IBFM će biti jedina tačka za slanje zvanične dokumentacije i prijem zvaničnih komentara od Delegacije. Obavještava relevantna tijela Upravljačkog tijela, sistema prekogranične saradnje Kosova i upravljačku strukturu. Zauzvrat, oni pružaju brzu podršku u slučaju da je njihov doprinos neophodan za odgovor na komentare Delegacije.

Član 21 **Tehnička podrška**

Program će uključiti posebno izdvajanje budžetskih sredstava za tehničku podršku, koja će biti ograničena na 10% doprinosa EU Programu i pokriva podršku u skladu sa članom 73 Okvirnog sporazuma. Tehnička podrška koja se pruža u okviru Programa nije predmet ovog Sporazuma jer će se sprovoditi pod direktnim upravljanjem. Biće zaključen ugovor o posebnom partnerstvu između strana potpisnica za upravljanje tehničkom podrškom u okviru Programa.

Član 22 **Nabavka**

Sve usluge, nabavke, radovi, ugovori o bespovratnim sredstvima dodjeljivaće se i sprovoditi u skladu sa pravnim okvirom EU i standardima Komisije za sprovođenje vanjskih akcija, koji su na snazi u trenutku pokretanja predmetnog postupka, u skladu sa članom 18 Okvirnog sporazuma. Usluge, zalihe i radovi po ugovorima o grantu zaključenim između Posredničkog tijela i vodećih korisnika odabranih operacija nabavljajuće se u skladu sa odredbama sadržanim u tim ugovorima potpisanim između Posredničkog tijela i vodećih korisnika.

Član 23 **Sprovođenje operacija, oslobađanje od poreza, važeći zakon**

- (1) Odabrane operacije korisnici će implementirati u skladu sa odgovarajućim ugovorima o grantu. Glavni korisnik svake operacije snosi punu odgovornost prema Posredničkom tijelu za njegovo pravilno upravljanje, uključujući i finansijsko upravljanje. Da bi se razjasnili zadaci koji proizilaze iz ugovornih obaveza, Posredničko tijelo će u konsultaciji sa Kontrolnim tijelom razviti i izdati uputstva korak po korak za korisnike u okviru svakog poziva za podnošenje predloga. Objašnjenja za ova uputstva će obezbijediti Upravljačko tijelo, Struktura za prekograničnu saradnju i ZTS.
- (2) Troškovi nastali po ugovorima o grantu dodijeljenim za odabrane operacije oslobođeni su svih

poreza, carina i drugih fiskalnih dažbina navedenih u članu 28 okvirnih sporazuma. Ovo će se primjenjivati na budžete operacija u cjelosti, uključujući svako kofinansiranje obezbijedeno ili pokriveno od strane korisnika. I u Crnoj Gori i na Kosovu, već je napravljena zakonska odredba za izuzeće troškova nastalih u okviru IPA III. Detaljne procedure, korak po korak, koje određuju kako korisnici treba da obezbijede izuzeće, uključujući slučajeve kada korisnik iz jedne zemlje treba da dobije izuzeće u drugoj, izradiće nadležne vlasti u Crnoj Gori i na Kosovu. One će biti uključene ili priložene uputstvima za korisnike navedenih u prethodnom stavu, kao i objavljene na veb stranicama Posredničkog tijela, Kontrolnog tijela, Upravljačkog tijela i Strukture za prekograničnu saradnju.

- (3) U skladu sa procedurama i standardnim dokumentima koje propisuje i objavljuje Komisija za sprovođenje vanjskih poslova¹², na poslove finansiranja ugovora o grantu primjenjuju se zakoni Crne Gore. Za sve pravne sporove između Posredničkog tijela i glavnih korisnika iz bilo koje od dvije zemlje učesnice, u prvom stepenu nadležnost će imati nadležni sud u Crnoj Gori.

Član 24

Nadgledanje operacija

- (1) Nadgledanje operacija vrši ZTS, na osnovu metode nadgledanja orijentisane na rezultate i izvještavanja prema kriterijumima relevantnosti, efikasnosti, efektivnosti, uticaja i održivosti. Nadgledanje operacija orijentisano na rezultate uključuje:
- analizu izvještaja koje treba da dostavi svaki vodeći korisnik (pored izvještaja koje moraju da dostave Posredničkom tijelu zajedno sa zahtjevima za isplatu),¹³ i
 - praćenje posjeta vodećim korisnicima, drugim korisnicima i lokacijama na kojima se obavljaju aktivnosti operacija.
- (2) Operacije se posjećuju najmanje dva puta godišnje. Precizni modaliteti biće navedeni u Priručniku ZTS-a, koji će detaljno opisati redovnost obavljanja aktivnosti praćenja i procedure za odlučivanje koje operacije treba posjećivati kojim redoslijedom i koliko često (uključujući analizu rizika ako se smatra neophodnim). Da li će jednu operaciju nadgledati jedan član osoblja, kako bi pokrio sve korisnike i aktivnosti bez obzira na to gdje se nalaze ili sprovode, ili dva, svaki da bi obuhvatio sve korisnike i aktivnosti u jednoj zemlji¹⁴, kako i kada prijaviti tijelima u jednom ili oba sistema prekogranične saradnje u obje zemlje, moguće naknadne aktivnosti koje će se predložiti ili preduzeti u svijetlu nalaza praćenja i šablona koji će se koristiti.
- (3) U određenim slučajevima (na primjer, kada se operacija smatra važnom ili rizičnom), Upravljačko tijelo i/ili Struktura za prekograničnu saradnju mogu odlučiti da posjete operacije radi nadgledanja. Po pravilu, posjete crnogorskim i kosovskim korisnicima obavljace Upravljačko tijelo, odnosno Struktura za prekograničnu saradnju. U svakom slučaju, osoblje iz jedne zemlje, koje sprovodi posjetu, može biti u pratnji osoblja iz druge zemlje.
- (4) NIPAK Crne Gore i NIPAK Kosova, uz podršku Upravljačkog tijela, Strukture za prekograničnu saradnju, Upravljačke strukture i Posredničkog tijela, obezbijediće da se rezultati dobijeni iz finansijske pomoći Programa nastave nakon perioda implementacije aktivnosti.
- (5) U cilju utvrđivanja održivosti projekta, operacije će se pratiti do glavnog korisnika nakon izvršene konačne uplate do zatvaranja Programa. Korisnik je dužan da ZTS-u, Upravljačkom tijelu i Strukturi za prekograničnu saradnju obezbijedi podatke i pristup operaciji. Sistem, šablone za izvještavanje i tok informacija će uspostaviti Upravljačko tijelo i usaglasiti ih sa Strukturuom za prekograničnu saradnju i ugraditi u Priručnik o procedurama odnosno u Procedure na nivou programa.

³ U skladu sa PRAG-om

¹³ Ugovori o grantu zaključeni sa vodećim korisnicima će sadržati posebnu odredbu u vezi sa obavezom podnošenja takvih izvještaja o praćenju.

¹⁴ Ako će pojedinačne operacije nadgledati dva člana osoblja, ZTS će opisati kako će se koordinirati kako bi se osiguralo praćenje operacija u cjelini, a ne kao dva odvojena skupa korisnika i aktivnosti

Član 25

Upravljačke provjere operacija i provjera rashoda

- (1) U skladu sa klauzulom 8(1)(b) i (c) Aneksa A Okvirnog sporazuma, provjere upravljanja koje osiguravaju da su rashodi, zakonitost i regularnost izdataka koje su korisnici imali prema njihovim ugovorima o grantu, zakoniti i regularni, biće osigurane za Program od strane Posredničkog tijela i Kontrolnog tijela. Kontrolno tijelo će pomoći Posredničkom tijelu u obavljanju ovih provjera za partnere na projektu registrovane na Kosovu.
- (2) U skladu sa procedurama i standardnim dokumentima koje propisuje i objavljuje Komisija za sprovođenje vanjskih akcija, provjere rashoda u vezi sa ugovorima o grantu mogu se vršiti od strane eksternog tijela odobrenog ili izabranog od strane Posredničkog tijela ili direktno od strane Posredničkog tijela, koju podržava Kontrolno tijelo.
- (3) U slučaju Programa, provjere troškova odnose se na provjere troškova nastale u okviru administrativnih, finansijskih, tehničkih i fizičkih aspekata svake operacije u cijeloj programskoj oblasti, i organizuju se i izvršavaju u skladu sa uslovima predviđenim u svakom ugovoru o grantu, u skladu sa procedurama i standardnim dokumentima koje je utvrdila i objavila Komisija za sprovođenje vanjskih akcija. Između ostalog, one će obezbijediti da se poštuje zakon koji se primjenjuje na dotičnog korisnika (uključujući državno zakonodavstvo), zajedno sa odredbama ugovora o grantu, a takođe će uključivati i provjere na licu mjesta. Posredničko tijelo će za svaki ugovor o grantu ili odobriti ili izabrati eksterne revizore da izvrše takve provjere troškova. Posredničko tijelo će pripremiti i odobriti Smjernice za eksterne revizore.
- (4) Provjere upravljanja koje vrše Posredničko tijelo, s jedne strane, i Kontrolno tijelo u ime Posredničkog tijela, s druge strane, pokrivaju administrativne, finansijske, tehničke i fizičke aspekte poslovanja i odnose se na usklađenost sa važećim zakonodavstvom (uključujući državno zakonodavstvo), Program, ugovore o grantu i sve druge relevantne uslove, isporuku dobara i usluga, i podobnost nastalih troškova i prijavljenih Posredničkom tijelu i Kontrolnom tijelu. Oni će uključiti potpuno ispitivanje prateće dokumentacije u vezi sa preuzetim obavezama ili izvršenim ili dospjelim isplata od strane Posredničkog tijela prema vodećim korisnicima. Vodeći korisnici će takvu dokumentaciju dostaviti Posredničkom tijelu. Provjere će takođe uključiti zakazane posjete na licu mjesta i provjere na licu mjesta (za odabrane ugovore o grantu najmanje jednom tokom perioda implementacije) ili *ad hoc* provjere na licu mjesta koje sprovodi osoblje Posredničkog tijela i/ili Kontrolnog tijela. Kroz te provjere, između ostalog, provjerava se tehnička i finansijska dokumentacija, a nalaz može dovesti do različitih korektivnih mjera, uključujući i obustavu rada. Za provjeru upravljanja, Kontrolno tijelo izdaje potvrdu Posredničkom tijelu sa detaljima o izdacima za koje se utvrdi da su prihvatljivi i navodeći razloge za sve troškove za koje se utvrdi da nisu prihvatljivi.
- (5) Modaliteti koji regulišu organizaciju i obavljanje provjera upravljanja i koji se primjenjuju na Posredničko tijelo i Kontrolno tijelo biće utvrđeni u procedurama kontrole na nivou Programa. Između ostalog, oni pokrivaju aranžmane za odobravanje ili izbor eksternih revizora, razmjenu dokumenata između dotičnih institucija, krugove odobravanja, vremenske rokove za obavljanje kontrolnih aktivnosti, obaveze izvještavanja i šablone. Ako se smatra neophodnim na nivou programa, procedure će takođe detaljno odrediti mehanizam za odlučivanje koje operacije će biti predmet provjera na licu mjesta i kada, zajedno sa učestalošću i obimom takvih provjera na licu mjesta. Sporazumi koji se primjenjuju na Posredničko tijelo biće uključeni u procedure kontrole na državnom nivou. Proces provjere sa obje strane granice treba da se uradi u skladu sa procedurama koje je utvrdilo Posredničko tijelo u saradnji sa Kontrolnim tijelom. Detaljne kontrolne aktivnosti u vezi sa Programom biće definisane u proceduri kontrole na nivou Programa.

Član 26

Informisanje, publicitet i vidljivost

- (1) U skladu sa članovima 24 i 76 (3) (k) Okvirnog sporazuma, Upravljačko tijelo će razviti koherentan plan komunikacije i vidljivosti (ili ekvivalentan dokument) za cijeli vijek trajanja Programa i koji pokriva cijelu programsku oblast, u konsultaciji sa Komisijom. Struktura za prekograničnu saradnju i ZTS će pružiti svu podršku. Nakon što se plan dogovori, Upravljačko tijelo će ga dostaviti ZON-u na razmatranje i odobrenje.
- (2) Plan komunikacije i vidljivosti će poštovati načelo transparentnosti navedeno u članu 23(1) Okvirnog sporazuma i slijediti sve odredbe utvrđene u Finansijskom sporazumu. U njemu će biti navedene aktivnosti koje će obezbijediti:
 - pravilno širenje informacija (npr. potencijalnim aplikantima putem veb stranice i događaja programa),
 - Publicitet programa (npr. u vezi sa programskim dostignućima), i
 - vidljivost (npr. finansiranje od strane Evropske unije).
- (3) Za svaku aktivnost biće definisane ciljne grupe, budžeti i odgovornosti. Indikatori i aranžmani za nadgledanje će biti uključeni na odgovarajućim nivoima (na primjer, po aktivnosti ili ciljnoj grupi). Implementaciju plana će najvećim dijelom obezbijediti ZTS, a aktivnosti će biti pokrivene budžetom za tehničku pomoć Programa. Nadgledanje i izvještavanje o Planu vršiće se godišnje u kontekstu nadgledanja i izvještavanja na nivou programa, u skladu sa članovima 23 i 24 Okvirnog sporazuma. U slučaju da takvo nadgledanje otkrije slabosti u izradi ili implementaciji, daće se predlozi za reviziju Plana komunikacije i vidljivosti. Odgovornosti za razvoj i odobravanje takvih revizija će se odvijati po istim krugovima kao i za originalnu verziju Plana.
- (4) Odgovornost za objavljivanje informacija o primaocima pomoći IPA III, prema članu 23(2) Okvirnog sporazuma, ima Posredničko tijelo, Upravljačko tijelo i Nacionalno tijelo.

Član 27

Korektivne mjere u slučaju poteškoća u implementaciji

- (1) Poteškoće u implementaciji na nivou Programa mogu se identifikovati provjerama upravljanja na nivou sistema, aktivnostima upravljanja rizikom, praćenjem i evaluacijom na nivou programa, internom revizijom, izvještavanjem, eksternom revizijom i eksternim provjerama. Pored toga, nalazi iz aktivnosti nadgledanja i kontrole sprovedenih na nivou operacija mogu ukazivati na poteškoće u implementaciji na nivou programa. U svakom slučaju, relevantne procedure će predvidjeti da se odgovarajuće korektivne mjere definisane i dogovorene na odgovarajućem nivou vlasti, dodijeljene nadležnim tijelima i/ili osoblju, sprovode u utvrđenim rokovima i da budu nadgledane. U određenim slučajevima, korektivne radnje, koje su unaprijed definisane, biće automatski pokrenute kada se pojave određene okolnosti (na primjer, ugovaranje premošćivanja finansiranja kada sredstva iz Programa nisu primljena od Komisije na vrijeme za isplatu neizmirenih obaveza).
- (2) Na nivou operacija, poteškoće u implementaciji mogu identifikovati zainteresovani korisnici, ZTS u okviru nadgledanja, prema članu 24 ovog Sporazuma, i Posredničko tijelo ili Kontrolno tijelo prilikom vršenja provjere upravljanja, prema članu 25 ovog Sporazuma. U poslednja dva slučaja, Posredničko tijelo će obavijestiti glavne korisnike o poteškoćama u implementaciji. U svim slučajevima, odgovornost za definisanje, dodjeljivanje i sprovođenje korektivnih mjera biće na vodećim korisnicima.

ODJELJAK V PRAĆENJE I EVALUACIJA PROGRAMA

Član 28

Nadgledanje na nivou programa

- (1) ZON formalno provjerava napredak na nivou programa dva puta godišnje. Komisija razmatra dokumentaciju koju je pripremila i/ili podnijelo Upravljačko tijelo i donosi odluke o svim korektivnim radnjama koje treba preduzeti (uključujući ko će te radnje preduzeti i do kada) u svijetlu slabosti u izradi Programa i/ili implementaciji identifikovanim tokom procesa nadgledanja. Dokumentacija na nivou programa koju razmatra ZON uključuje godišnje izvještaje o implementaciji, završni izvještaj o implementaciji i izvještaje o evaluaciji. Sprovedenje odluka koje donosi ZON nadgleda Upravljačko tijelo.
- (2) Godišnji izvještaji o implementaciji i Konačni izvještaj o implementaciji Programa izrađuju se u skladu sa odredbama Okvirnog sporazuma (Član 80) i Finansijskog sporazuma.
- (3) Odgovornost za pripremu godišnjih izvještaja o implementaciji i konačnog izvještaja o implementaciji leži na Upravljačkom tijelu, uz snažnu podršku Posredničkog tijela, kosovskog sistema prekogranične saradnje i ZTS-a. Nakon što su izvještaji usaglašeni od strane Upravljačkog tijela, Posredničkog tijela i kosovskog sistema prekogranične saradnje, Upravljačko tijelo će ih dostaviti ZON-u na ispitivanje i odobrenje.
- (4) Nakon odobrenja, Upravljačko tijelo šalje izvještaje NAO-u i NIPAK-u Crne Gore. NIPAK Crne Gore dostavlja izvještaje NIPAK-u Kosova, Revizorskom tijelu i Komisiji.
- (5) Sve doprinose (pored izvještaja navedenih u ovom članu) zatražene za IPA nadgledni odbor u Crnoj Gori ili bilo koje izvještaje na nivou IPA-e će obezbijediti Upravljačko tijelo, uz podršku ZTS-a.
- (6) ZTS podržava nadgledanje Programa svojim svakodnevnim radom. U tom cilju, skupljaju se podaci o napretku pojedinačnih operacija od strane vodećih korisnika u svojim izvještajima o nadgledanju, i privremenim i završnim izvještajima. Informacije koje treba da obezbijede vodeći korisnici određuju se u odnosu na ciljeve Programa i ključna pitanja koja treba pratiti u takvom nadgledanju. Ugovori o grantu uključuje relevantne obaveze. Konkretni zadaci, koje treba da obavlja ZTS, biće detaljno opisani u Priručniku o procedurama ZTS-a.

Član 29

Evaluacija na nivou programa

- (1) U skladu sa članom 56 Okvirnog sporazuma, plan evaluacije izrađuje Upravljačko tijelo, u tijesnoj saradnji sa Posredničkim tijelom, sistemom prekogranične saradnje Kosova i konsultacijama sa Komisijom. Nakon dogovora o planu evaluacije, Upravljačko tijelo ga šalje ZON-u na odobrenje.
- (2) Privremenu evaluaciju sprovodi fizičko ili pravno lice koje je nezavisno od svih tijela navedenih u Odjeljku II, član 10 Okvirnog sporazuma i nije u bilo kom drugom sukobu interesa (kao što je prethodno učešće u programiranju ili implementaciji Programa). Moraju se poštovati opšti principi koji regulišu evaluaciju pomoći IPA III, prema članu 54 Okvirnog sporazuma.
- (3) Radom angažovanog ocjenjivača rukovodi Upravljačko tijelo. Može biti uspostavljena radna grupa (ili ekvivalentno) da uključi sisteme prekogranične saradnje iz obje zemlje i ZTS u ovaj proces. Upravljačko tijelo prosljeđuje nacrt izvještaja Posredničkom tijelu, kosovskom sistemu prekogranične saradnje i ZTS-u. Konačnu verziju izvještaja ispituje ZON, koji odlučuje o svim naknadnim radnjama koje bi zahtijevale njegovo odobrenje (na primjer, moguće izmjene i dopune Programa) što se dostavlja i Komisiji.

ODJELJAK VI FINANSIJSKO UPRAVLJANJE I KONTROLA

Član 30

Opšte odredbe za finansijsko upravljanje

- (1) Poslovi u vezi sa finansijskim upravljanjem obavljaju se u skladu sa Odjeljkom V Okvirnog sporazuma Crne Gore, kao i odredbama Ugovora o finansiranju zaključenog za Program. Odgovornosti Računovodstvenog tijela i/ili Posredničkog tijela uključuju, između ostalog, obezbjeđivanje revizorskog traga i obezbjeđivanje računovodstvenih sistema koji ispunjavaju zahtjeve Okvirnog sporazuma Crne Gore i Finansijskog sporazuma. U skladu sa članovima 18(4) i 33, 35(1)(a) i klauzulom 4(3) Aneksa A Okvirnog sporazuma Crne Gore, kao i relevantnim odredbama Ugovora o finansiranju, NAO će sastaviti i dostaviti sva relevantna dokumenta u skladu sa rokovima propisanim u gore navedenim ugovorima (predviđanja vjerovatnih zahtjeva za plaćanje i samih zahtjeva za plaćanje, uključujući izjavu o izdacima za privremena plaćanja).
- (2) Svako sufinansiranje Programa dodatno uz sredstva iz izvora Evropske unije obezbjeđuje se na nivou pojedinačnih operacija koje su odabrane, koje obezbjeđuju ili dobavljaju korisnici. Stoga takvo kofinansiranje neće biti rezervisano ili isporučeno iz državnih budžeta bilo koje zemlje.
- (3) U skladu sa članom 33(8) Okvirnog sporazuma Crne Gore, u slučaju kašnjenja u traženju sredstava ili primanju uplate od Komisije, NAO će obezbijediti, iz državnog budžeta, da ima dovoljno sredstava na računima Programa kako bi se ispunile sve neizmirene ili predstojeće obaveze.
- (4) Poštujući odredbe Ugovora o finansiranju, bankovni računi se otvaraju u eurima na nivou Računovodstvenog tijela. Sredstva od Komisije se primaju na navedeni račun i prenose na Posredničko tijelo u skladu sa procedurama dogovorenim između dva tijela.
- (5) Posredničko tijelo vrši isplate vodećim korisnicima odabranih operacija na osnovu ispunjavanja relevantnih uslova u njihovim ugovorima o grantu. Računi koje vodeći korisnici otvaraju za potrebe realizacije datog ugovora takođe će biti u eurima.
- (6) U slučaju da sredstva u vezi sa Programom budu vraćena Komisiji na osnovu člana 40 ZPP Crne Gore, potrebne i odgovarajuće korake obezbjeđuje NAO. Ukoliko se predmetni iznosi mogu, ali još nisu naplatili od vodećih korisnika, privremeno padaju na teret državnog budžeta Crne Gore do trenutka kada budu primljeni od vodećih korisnika u skladu sa rokom koji propisuje NAO. Kada sredstva koja Komisija povratiti ne mogu da se naplate od vodećih korisnika, manjak će snositi ili crnogorski državni budžet ili državni budžet Kosova, ili oboje, uzimajući u obzir podjelu obaveza između državnih budžeta obje zemlje, koje će biti utvrđene u skladu sa ovim aranžmanom.
- (7) Na nivou pojedinačnih operacija, Posredničko tijelo će povratiti sredstva od vodećih korisnika, prema odgovarajućim procedurama utvrđenim u pojedinačnim ugovorima o grantu. Razlozi za takve povraćaje uključuju preplatu (na primjer, kada su konačni izdaci nastali u okviru granta manji od avansa primljenog od Posredničkog tijela), neprihvatljive troškove (identifikovane, na primjer, u kontekstu provjere upravljanja operacijama) i potvrđene nepravilnosti, uključujući prevaru. U slučaju da Posredničko tijelo naiđe na poteškoće da povratiti sredstva od vodećih korisnika Crne Gore registrovanih u Crnoj Gori, organi koji čine sistem prekogranične saradnje na Kosovu će mu pružiti svu razumnu podršku i učiniti sve da podrže Posredničko tijelo u procesu oporavka na svojoj teritoriji uključujući kroz operativni, pravni, upravni i sudski postupak.
- (8) Glavni korisnik će povratiti sredstva od drugih korisnika operacije u skladu sa formalnim sporazumom ili sporazumima zaključenim između ili među njima. Sve takve iznose koji dospijevaju od drugih korisnika, ali već podliježu povratu od glavnog korisnika od strane Posredničkog tijela, privremeno će snositi vodeći korisnik do trenutka kada ih primi od drugih korisnika.
- (9) Razvijaće se detaljne procedure koje dopunjuju odredbe o finansijskom upravljanju Okvirnog sporazuma Crne Gore, Sporazuma o finansiranju i ovog Sporazuma.

Član 31

Podjela obaveza između državnih budžeta

- (1) U slučajevima kada se sredstva vraćena Komisiji ne mogu povratiti od vodećih korisnika, utvrđuje se i dogovara odgovarajuća podjela pripadajućih obaveza između crnogorskog i državnog budžeta Kosova. Takve situacije nastaju kada vodeći korisnici ne mogu da otplate potrebne iznose i kada se iznosi naplaćeni Komisiji ne mogu odnositi na određenu operaciju, kao u slučaju određenih finansijskih korekcija, prema članu 43 Okvirnog sporazuma Crne Gore.
- (2) Diskusije o podjeli obaveza u situacijama iz prethodnog stava inicira i vodi NAO, a prisustvuju mu sva tijela koja čine oba sistema prekogranične saradnje. Kada se iznosi mogu jasno povezati sa određenom operacijom, a samim tim i sa jednim ili više njenih korisnika, obaveze će biti podijeljene u skladu sa odgovornostima koje su u članu 25 ovog sporazuma dodijeljene sistemima prekogranične saradnje obje zemlje i drugim relevantnim institucijama.
- (3) Iznosi vezani za rashode crnogorskih korisnika, a koji su verifikovani od strane Posredničkog tijela, pokrivaju se iz državnog budžeta Crne Gore.
- (4) Iznosi koji su povezani sa troškovima korisnika Kosova, a koje kontroliše Kontrolno tijelo, povraćaju se iz državnog budžeta Kosova.
- (5) U slučajevima kada iznosi ne mogu da se odnose na određenu operaciju, obaviće se razgovori u cilju utvrđivanja pravične i fer podjele obaveza koja u potpunosti odražava dodjelu odgovornosti po zemlji u ovom Sporazumu. Konačne odluke o podjeli obaveza u svakom slučaju se pismeno usaglašavaju od strane svih organa i tijela koji učestvuju u dogovorima.
- (6) Kada se dogovori da će Kosovo pokriti sve ili dio obaveza, crnogorski NAO izdaje debitnu notu (ili ekvivalentan dokument) NAO-u Kosova i Strukturi za prekograničnu saradnju. U debitnoj noti se, između ostalog, navodi iznos koji se plaća, račun na koji se iznos plaća u eurima i rok za povraćaj sredstava.

Član 32

Odredbe za kontrolu uključujući internu kontrolu

- (1) Okvir interne kontrole¹⁵ za Program biće utvrđen sljedećim pravno obavezujućim dokumentima: Okvirnim sporazumom, Finansijskim sporazumom, ovim Sporazumom, državnim zakonodavstvom, međuinstitucionalnim sporazumima i postupcima kontrole na nivou Programa. Kumulativno, oni obezbjeđuju da zahtjevi iz Aneksa B Okvirnog sporazuma budu uključeni u sistem upravljanja i kontrole Programa i da zadaci budu jasno definisani i dodijeljeni radnim mjestima i/ili tijelima. U slučajevima kada su procedure koje se primjenjuju na tijela navedene u članu 10 Okvirnog sporazuma uvedene kao dio opšte javne unutrašnje finansijske kontrole, takve procedure, pod uslovom da se smatraju dovoljnim i odgovarajućim, treba slijediti umjesto razvijanja novih posebno za IPA III ili Program, u slučaju da su u skladu sa IPA zahtjevima.
- (2) Sastavni dio sistema upravljanja i kontrole je postojanje i rad funkcija interne revizije. Ona će biti obezbijedena za svako tijelo koje se sastoji od upravljačke strukture i sistema prekogranične saradnje iz obje zemlje, u skladu sa klauzulom 2(6) Aneksa A Okvirnog sporazuma i biće sprovedena u skladu sa državnim zakonodavstvom. U slučaju da takvi organi ne posjeduju jedinicu unutrašnje kontrole ili osoblje, ova funkcija se obezbjeđuje spolja. Svi izvještaji interne kontrole relevantni za Program biće kopirani u NAO i sisteme prekogranične saradnje obje zemlje.
- (3) Pravilno postavljanje i funkcionisanje okvira interne kontrole Programa biće uspostavljeno provjerama upravljanja na nivou sistema koje se obavljaju u kontekstu zahtijevanja i nadgledanja povjerenih zadataka, prema članovima 14 i 15 ovog Sporazuma. Prihvatljivost troškova nastalih

¹⁵ Izraz „kontrola“ u ovom Sporazumu treba da se razumije kao da odgovara internoj kontroli – tj. provjere koje vrše službenici ili tijela koja se sastoje od Upravljačke strukture ili Upravljačkog tijela; ovo isključuje, na primjer, revizije koje vrši Revizorsko tijelo.

na nivou ugovora o grantu podliježe provjeri upravljanja, prema članu 25 ovog Sporazuma, dok će se svim sumnjivim ili potvrđenim nepravilnostima upravljati u skladu sa članom 18 ovog Sporazuma. Detaljne odredbe za takve provjere upravljanja i upravljanje nepravilnostima biće utvrđene u procedurama kontrole na nivou programa i procedurama kontrole na državnom nivou prema potrebi. Kumulativno, oni će utvrditi aranžmane za garantovanje dobrog finansijskog upravljanja sredstvima dodijeljenim Programu, u skladu sa relevantnim odredbama Okvirnog sporazuma.

ODJELJAK VII KOMUNIKACIJA, IZVJEŠTAVANJE I UPRAVLJANJE INFORMACIJAMA

Član 33

Komunikacija, uključujući sastanke

- (1) Komunikacija unutar i između tijela koja čine Upravljačku strukturu i sisteme prekogranične saradnje obje zemlje, kao i ZTS-a¹⁶, obavlja se prvenstveno putem elektronske pošte radi obezbjeđenja brzog odgovora, uz očuvanje evidencije o takvoj komunikaciji. Kada dokumentima treba službeni potpis, oni se skeniraju i šalju elektronskom poštom. Prijem takvih e-mailova biće prihvaćen kao službeni prijem dokumenata koje oni sadrže. Isti principi će regulisati komunikaciju između svih sistema prekogranične saradnje, ZTS-a i korisnika.
- (2) Pored svih sastanaka između organa navedenih u prethodnom stavu o određenim pitanjima, sastanke generalnog menadžmenta za Program saziva Upravljačko tijelo u bliskoj saradnji sa Strukturom za prekograničnu saradnju. U principu, oni će se održavati kad god bilo koja od uključenih strana smatra neophodnim i prisustvovalaće im svako od tijela koja čine Upravljačku strukturu i sisteme prekogranične saradnje obje zemlje, kao i ZTS. Takvi sastanci će se održavati u Crnoj Gori i na Kosovu po principu rotacije, ili u formi onlajn sastanaka, i imati dnevni red i vodiće se zapisnici, sa jasno definisanim naknadnim radnjama, zajedno sa odgovornostima i rokovima. Implementacija dogovorenih akcija će se pratiti u kontekstu sljedećeg sastanka rukovodstva.

Član 34

Izveštavanje

- (1) NIPAK Crne Gore, u skladu sa članom 59 Okvirnog sporazuma Crne Gore, zvanično izvještava Komisiju o realizaciji Programa u toku prethodne finansijske godine. Za crnogorski NIPAK, ovo izvještavanje obuhvata prosljeđivanje godišnjih izvještaja o implementaciji, prema članu 25 sa kopijom NIPAK-u Kosova. Najkasnije 16 mjeseci nakon završetka implementacije Programa, u skladu sa članom 60 Okvirnog sporazuma, nacionalni koordinator za IPA-u Crne Gore dostavlja Komisiji završni izvještaj o implementaciji Programa.
- (2) U skladu sa članom 61 Okvirnog sporazuma Crne Gore, NAO dostavlja izvod podataka u elektronskom obliku uz koji se prilažu godišnji obračunski izvještaji, godišnji finansijski izvještaji ili izvodi, izvještaji o sistemu upravljanja i kontrole, godišnje izjave o upravljanju, i rezime izvještaja o internoj reviziji i izvršenih kontrola na kojima se zasnivaju takve izjave, kao i konačan izvještaj o rashodima Programa.
- (3) Sistemi prekogranične saradnje iz obje zemlje će dostaviti sve potrebne informacije crnogorskom NIPAK-u, NAO-u i Revizorskom tijelu kako bi podržale njihov rad i pripremu njihovih izvještaja u skladu sa članom 62 Okvirnog sporazuma.
- (4) Upravljačko tijelo priprema i dostavlja NAO godišnje finansijske izvještaje ili izvještaje za

¹⁶ Izraz „komunikacija“ u ovom članu odnosi se na razmjenu informacija između ili među tijelima koja se sastoje od Upravljačke strukture, Upravljačkog tijela, Posredničkog tijela, Strukture za prekograničnu saradnju, Kontrolnog tijela i Zajedničkog tehničkog sekretarijata i korisnika. Stoga isključuje komunikaciju sa ciljnim grupama u svrhu informisanja, publiciteta i vidljivosti u skladu sa članom 21 ovog Sporazuma

prethodnu finansijsku godinu za Programe na osnovu informacija dobijenih od Posredničkog tijela. Upravljačko tijelo dostavlja NAO-u godišnje izvještaje o upravljanju za prethodnu finansijsku godinu za Program koji se bavi svim suštinskim aspektima navedenim u Aneksu C. Tačan obim izvještaja, izjava i deklaracija iz člana 62 Okvirnog sporazuma, njihovi šabloni, metode pripreme, prateću dokumentaciju i rokove definiše NAO i isti se navode u radnim aranžmanima zaključenim između NAO-a i Upravljačkog tijela.

- (5) Na obaveze izvještavanja Revizorskog tijela primjenjuju se modaliteti slični onima iz prethodnog stava, u skladu sa članom 63 Okvirnog sporazuma Crne Gore. Ovo tijelo Komisiji dostavlja godišnje revizorsko mišljenje i godišnji izvještaj o revizijskoj aktivnosti koji pokriva prethodnu finansijsku godinu do 15. februara naredne godine u skladu sa Aneksom E. Pored toga, mora dati mišljenje o izdatom konačnom izvještaju o izdacima za Program NAO, u skladu sa Aneksom F Okvirnog sporazuma Crne Gore.
- (6) Svi izvještaji sačinjavaju se u skladu sa odredbama sadržanim u Okvirnom sporazumu i Finansijskom sporazumu, uključujući sve obrasce. Podrazumijevano, oni će biti dostavljeni i NIPAK-u, NAO-u, Revizorskom tijelu i svim tijelima koja čine Upravljačku strukturu, Upravljačkom tijelu, Posredničkom tijelu i Strukturi za prekograničnu saradnju.
- (7) Formalno izvještavanje ZON-a IPA nadglednom odboru u Crnoj Gori sastoji se isključivo od godišnjih izvještaja o implementaciji i konačnog izvještaja o implementaciji, dok će se izvještavanje na nižim nivoima vršiti, po potrebi, u skladu sa međuinstitucionalnim sporazumima, procedurama kontrole na nivou programa, Priručnika o procedurama ZTS-a ili ugovorima o grantu. Nisu predviđeni nikakvi posebni modaliteti pored odredbi navedenih u ovom Sporazumu za izvještavanje od strane Strukture za prekograničnu saradnju i Kontrolnog tijela Upravljačkom tijelu i Posredničkom tijelu ili Upravljačkoj strukturi, osim onoga što će biti navedeno u Ugovoru o partnerstvu za upravljanje tehničkom pomoći.

Član 35

Upravljanje informacijama - zavođenje, arhiviranje, čuvanje dokumentacije

- (1) U skladu sa članovima 25, 26 i 49 Okvirnog sporazuma o zaštiti podataka, povjerljivosti, zadržavanju dokumenata i informacionom sistemu za upravljanje, svako tijelo koje čini Upravljačku strukturu i sisteme prekogranične saradnje obje zemlje, između ostalog, obezbjeđuje:
 - odgovarajuću zaštitu ličnih podataka i sigurnost informacija i odgovarajuća prava pristupa povjerljivim informacijama;
 - da se dokumentacija, bilo u elektronskoj ili štampanoj kopiji, čuva u skladu sa članom 49 Okvirnog sporazuma, relevantnim odredbama Ugovora o finansiranju i svim zahtjevima koji proizilaze iz procedura i standardnih dokumenata koje je utvrdila i objavila Komisija za sprovođenje vanjskih akcija;¹⁷
 - usklađenost sa svim zakonima o slobodi informacija na državnom nivou.
- (2) Sva tijela uključena u proces implementacije, uključujući i korisnike, moraju obezbijediti odgovarajući revizorski trag.

ODJELJAK VIII REVIZIJA I EKSTERNE PROVJERE

Član 36

Revizija

- (1) Eksternu reviziju Programa obezbjeđuje Revizorsko tijelo, uz podršku Grupe revizora, u skladu sa članovima 10 i 77 Okvirnog sporazuma Crne Gore. Revizije će se sprovoditi u skladu sa

¹⁷ U skladu sa PRAG-om

trogodišnjom strategijom i ispitaće Program iz finansijske i sistemske perspektive. Revizijska mišljenja i izvještaji o revizijskoj aktivnosti dostavljaju se Komisiji godišnje i kopiraju nadležnim organima, u skladu sa članom 59 (3). Poslovi će se obavljati u skladu sa odredbama Okvirnog sporazuma Crne Gore, posebno njegovim Aneksom A, Aneksom D, Aneksom E, Aneksom F, Aneksom G, Finansijskim sporazumom, svim daljim smjernicama koje je izdala Komisija, Pravilnikom o radu koji je dogovoren za Grupu revizora i modalitetima koji regulišu rad Revizorskog tijela.

- (2) Finansijske ili sistemske revizije Programa mogu vršiti i Komisija ili Evropski revizorski sud. Takođe ih može naručiti NAO.

Član 37 **Eksterne provjere**

Provjere, pored onih navedenih u članovima 14, 15 i 25 ovog Sporazuma, mogu da vrše tijela van Upravljačke strukture i sisteme prekogranične saradnje obje zemlje, uključujući Komisiju i Evropsku kancelariju za borbu protiv prevara (OLAF), u skladu sa članom 50 Okvirnog sporazuma. Opet, to mogu biti finansijske provjere i provjere povezane sa određenim operacijama, kao što je slučaj sa *ex ante* kontrolama koje Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori vrši u vezi sa koracima u pozivima za podnošenje predloga projekata i dodjeli grantova ili istrage nepravilnosti od strane OLAF-a (vidi članove 18 i 20 ovog Sporazuma), ili se mogu odnositi na nivo programa i gledati na robusnost sistema upravljanja i kontrole.

Član 38 **Saradnja i pristup informacijama, sajtovima, prostorijama i osoblju**

Tokom obavljanja revizija i eksternih provjera, radna mjesta i tijela navedena u članu 10 Okvirnog sporazuma dužna su da, u skladu sa članom 50(3) Okvirnog sporazuma i svim relevantnim odredbama Ugovora o finansiranju, obezbijede punu saradnju sa svim propisno ovlašćenim agentima ili predstavnicima, uključujući tehničku pomoć Revizorskog tijela, Grupe revizora, Komisije, Evropskog revizorskog suda, NAO-a i Evropske kancelarije za borbu protiv prevara (OLAF). Takvi agenti ili predstavnici će imati pun pristup informacijama, dokumentaciji, lokacijama, prostorijama i osoblju.

Član 39 **Komentarisanje i praćenje revizija i eksternih provjera**

Sve strukture i organi navedeni u članu 10 Okvirnog sporazuma obezbijediće da se:

- primljeni nacrti izvještaja o reviziji i provjeri prosljede svim licima i institucijama kojih se tiču (osim ako se takvi izvještaji ne smatraju povjerljivim kao u slučaju istrage prevare) kako bi se omogućilo davanje komentara;
- daju komentare na sve nacрте izvještaja o reviziji i provjeri koji su primljeni ili dostavljeni;
- jasno definisane naknadne radnje kao odgovor na nalaze i preporuke u završnim revizorskim i verifikacionim izvještajima koji spadaju u njihovu nadležnost, zajedno sa odgovornostima i rokovima, i nadgledanje sprovođenja takvih naknadnih radnji. Ovo se posebno odnosi na revizije koje je izvršilo Revizorsko tijelo i sve revizije ili provjere koje se tiču sistema upravljanja i kontrole Programa koje su napravili NAO i Komisija.

ODJELJAK IX ZAVRŠNE ODREDBE

Član 40 **Konsultacije, rješavanje razlika, važeći zakon**

- (1) Svako pitanje u vezi sa izvršenjem ili tumačenjem ovog Sporazuma podliježe konsultacijama između strana potpisnica, što će, po potrebi, dovesti do izmjene i dopune ovog Sporazuma.

- (2) Razlike koje proizilaze iz tumačenja ili izvršenja ovog Sporazuma rješavaće se sporazumno putem konsultacija kako je predviđeno u prethodnom stavu. Strane potpisnice će pismeno saopštiti svoje stavove i svako rješenje koje smatraju mogućim. Jedna strana potpisnica će odgovoriti na zahtjev druge strane za sporazumno rješenje u roku od 30 dana. Po isteku ovog roka, ili ako pokušaj da se postigne sporazumno rješenje nije doveo do sporazuma u roku od 60 dana od prvog zahtjeva, bilo koja od strana potpisnica može obavijestiti drugu da smatra da je postupak mirne nagodbe neuspješan.

Član 41 Obavještenja

- (1) Svaka komunikacija u vezi sa ovim Sporazumom obavlja se u pisanoj formi i na engleskom jeziku. Svaka komunikacija mora biti potpisana i dostavljena kao originalni dokument ili skenirani originalni dokument.
- (2) Svaka komunikacija u vezi sa ovim Sporazumom šalje se na sljedeće adrese:

Za Crnu Goru

Miloš Marković
v.d. generalni direktor Direktorata za evropsku teritorijalnu saradnju
Ministarstvo evropskih poslova
Bulevar Revolucije 15
81000 Podgorica, Crna Gora
E-mail: milos.markovic@mep.gov.me

Za Kosovo

Florim Canolli
Direktor, Kancelarija za razvojnu saradnju
Kancelarija premijera
Nacionalni IPA koordinator
Zgrada Vlade
Ulica majke Tereze 14
10 000 Priština, Kosovo
Tel: +383 38 200 27 028
E-mail: Florim.Canolli@rks-gov.net

Član 42 Stupanje na snagu i trajanje

1. Ovaj Sporazum stupa na snagu onog dana kada poslednja strana potpisnica pismeno obavijesti drugu o svom odobrenju u skladu sa zakonodavstvom ili procedurom strane potpisnice.
2. Ukoliko se ne raskine, ovaj Sporazum ostaje na snazi do zatvaranja Programa.

Član 43 Izmjene i prestanak

- (1) Sve izmjene i dopune o kojima se strane potpisnice saglase vrše se u pisanoj formi i činiće dio ovog Sporazuma. Takve izmjene i dopune stupaju na snagu u skladu sa procedurom iz člana 42.
- (2) Bilo koja strana potpisnica može raskinuti ovaj Sporazum pismenim obavještenjem, pri čemu raskid stupa na snagu tri mjeseca od datuma pismenog obavještenja. U takvom slučaju, strane potpisnice su saglasne da nastave da obavljaju svoje dužnosti, kako je opisano u ovom Sporazumu, u vezi sa svim postojećim pravno obavezujućim obavezama između Posredničkog tijela i vodećih korisnika do trenutka kada sve takve obaveze budu u potpunosti ispoštovane. Tekući pozivi za

podnošenje predloga i procedure dodjele grantova u okviru Programa će Posredničko tijelo ili suspendovati do sklapanja novog sporazuma, ili će iste prekinuti.

- (3) Osim ako ga strane potpisnice ne raskinu kako je predviđeno u prethodnom stavu, ovaj Sporazum prestaje da važi na dan zatvaranja Programa.
- (4) Upravljačko tijelo će obavijestiti NIPAK, NAO, Posredničko tijelo i sisteme prekogranične saradnje na Kosovu o zatvaranju Programa u roku od mjesec dana od obavještenja koje je primila Evropska komisija.

ODJELJAK X POTPISI

Ovaj Sporazum je sastavljen u dva originalna primjerka na engleskom jeziku.

Za Crnu Goru

Gđa Maida Gorčević
Ministarka
Ministarstvo evropskih poslova

Datum: 29.03.2024.
Maida Gorčević, s.r.

Za Kosovo

Gdin Besnik Bislimi
Prvi zamjenik predsjednika Vlade
za evropske integracije, razvoj i dijalog

Datum: 29.03.2024.
Besnik Bislimi, s.r.

Član 3

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore - Međunarodni ugovori“.

Broj: _____

Podgorica, _____ 2024. godine

Vlada Crne Gore

**Predsjednik,
mr Miloško Spajić**